

UIT DEN VREEMDE

:SCHETSJES · UIT · HET · LEVEN · DER · VOLKEN:

DOOR ::

::

CH · KRIENEN ·

GEILLUSTREERD

DOOR :

J · H · ISINGS · JR

2e DEELTJE, 3e DRUK.

H. TEN BRINK - ARNHEM.

XKR

0785

n KB

UIT DEN VREEMDE

SCHETSJES UIT HET LEVEN DER VOLKEN

DOOR

CH. KRIENEN

HOOFD EENER SCHOOL TE 'S-GRAVENHAGE

MET ILLUSTRATIES VAN J. H. ISINGS JR.

LEESBOEK

VOOR DE HOOGSTE KLASSEN DER LAGERE SCHOOL, U.L.O.,
KOP-SCHOLEN EN HERHALINGS-SCHOLEN

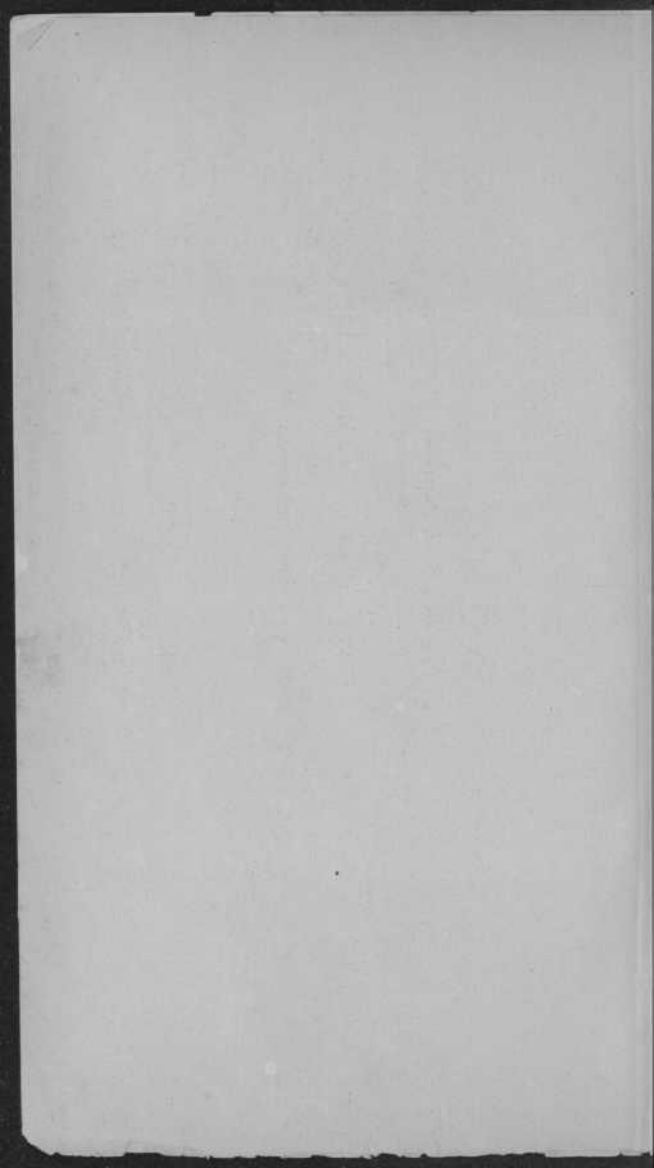
MET EEN INLEIDEND WOORD VAN

DR. C. J. WIJNAENDTS FRANCKEN

TWEEDE DEELTJE - DERDE HERZIENE DRUK

H. TEN BRINK - ARNHEM - 1923.

De reeds door vroegere geschriften in de schoolwereld welbekende schrijver van dezen bundel schetsen verzocht mij zijn boekje met een enkel woord bij het publiek te willen inleiden. Gaarne voldoe ik aan dat verzoek, omdat het door hem beoogde doel inderdaad sympathie verdient en met instemming kan begroet worden. De heer Krienen, beschikkende over een langdurige ondervinding, heeft het wenschelijk geoordeeld, dat onder de in de leesboeken voor de lagere school vervatte stof ook eens werden opgenomen verhalen, spelende onder vreemde volkeren, waardoor in een boeienden en aantrekkelijken vorm den jeugdigen lezers al spelender wijze eenig inzicht werd bijgebracht omtrent zeden, gewoonten en voorstellingen bij andere volksstammen. Voor eenige jaren reeds heeft de Oostenrijksche schrijver Hauser met veel succes een welgeslaagden bundel «Ethnographische Novellen» in 't licht gezonden, waaraan een soortgelijke bedoeling ten grondslag lag en waarvan het karakter gebaseerd is op een soortgelijken gedachtengang. Een dergelijk streven nu verdient m. i. aanbeveling en aanmoediging. Vertellingen toch als die van den heer Krienen, dienen niet slechts tot tijdelijk en oogenblikkelijk vermaak en ontspanning, maar zij verkrijgen daarnevens eene nuttige nawerking van meer blijvenden aard, waar zij niet alleen de verbeeldingskracht prikkelen, maar ook zekere kennis bijbrengen aangaande belangrijke aangelegenheden, waarover de lezers gewoonlijk weinig te hooren krijgen.

Het spreekt vanzelf dat, wil men het boven omschreven doel in 't oog houden zonder der waarheid geweld aan te doen, aan de romantische fantasie des schrijvers een minder vrije teugel kan gevierd worden dan ingeval elke nevenbedoeling ontbreekt. Maar daartegenover staat dan ook, dat zijn verhalen den blik zijner lezers vermogen te verruimen en hen belangstelling doen krijgen in het lief en leed der bewoners van andere streken der

aarde. In onzen tijd met zijn uitbreiding van verkeerswegen, zijn onderlinge wrijving der volkeren, zijn talrijke dagbladen, die voortdurend spreken van allerhande natiën, — in onzen tijd zeer zeker mag eenige bekendheid met min of meer verafgelegen volkstammen allerminst overbodig of misplaatst heeten. Trouwens, zoovele gretig gelezen jongensboeken bewijzen voldoende hoe, mits gehuld in een aantrekkelijk kleed, verhalen, spelende in vreemde landen met andere toestanden, zeden en gewoonten, in staat zijn de aandacht te trekken van jeugdige lezers en hun belangstelling gaande te maken. Welnu, zoo mogen dan ook deze schetsen in goede aarde vallen, een gunstig onthaal vinden, en blijken zóózeer aan het doel te beantwoorden, dat de schrijver zich gedrongen voelt den eersten bundel door meer andere te laten volgen. Want zijn stof is onuitputtelijk, en hij blijkt te beschikken over de gave van zijn mededeelingen te kleeden in een aangenaam leesbaren vorm.

WIJNAENDTS FRANCKEN.

DEN HAAG.

BIJ DEN DERDEN DRUK.

Van enkele waardeerende opmerkingen in de pers hebben we goede nota genomen. Zinstorende fouten zijn hersteld, een paar onjuistheden weggenomen.

Overigens is deze druk gelijk aan den vorigen.

CHARLES KRIENEN.

I.

EEN GOED ZOON.

Vader was somber en stil de laatste weken, dat had Hibari heel goed opgemerkt. En moeder, die arme moeder, werkte wat ze kon, om 't huishouden knap te houden en haar zware taak vervulde ze met grooten ijver.

En toch werd ze door vader zoo slecht behandeld. Het is waar, vader was niet slechter voor moeder, dan de meeste Japansche mannen. Maar, o, dat al die mannen hun vrouwen behandelden als minderwaardige wezens, zonder ziel en verstand.

O, dat vond Hibari zoo verschrikkelijk.

Nog nimmer had hij door een woord of blik zijn vader reden tot ergernis gegeven. En nimmer zou Hibari dat doen. Eerbied aan de ouders is immers de eerste en beste deugd van een kind.

't Is waar, hij en zijn zusje Baramé, zij hadden een onbezorgd leven. Ze konden gaan, wanneer en waarheen ze maar wilden, nooit zouden vader of moeder hen kastijden, nooit harde woorden toevoegen.

Maar — moeders leven! O, wat vond Hibari dat treurig en naar. Werken en sloven, van den morgen tot den avond en tot loon voor al haar zorgen en zwoegen, kreeg ze nooit een goed woord van vader. Gehoorzaamheid aan den man, dat is 't eerste en voornaamste gebod voor de Japansche vrouw.

Hoe al deze overwegingen in 't schrandere hoofd van Hibari gekomen waren, zal ik u vertellen.

Een paar huizen van 't zijne woonde de oude Raku. Die had de gansche wereld gezien en vele jaren in Engeland gewoond, waarheen hij gegaan was met zijn heer, den rijken en eenigen zoon van den schatrijken Daimo.

En de oude Raku had hem verteld van die Westerslingen en hun beschaving. Hij had hem verteld, hoe daar in Europa de vrouw een ander leven, een leven van gelijkheid aan den man leefde, zoo geheel verschillend van de Japansche huisvrouw.

»Maar dat zal anders worden,« had Raku gezegd, »zoodra de Westersche beschaving en de Westersche denkbeelden hier ingang gevonden hebben. En die tijd zal komen. Jong Japan zal krachtiger en sterker worden, en eenmaal zullen al die verouderde begrippen en meeningen voor goed onder het stof van den tijd bedolven liggen.«

Zoo had Raku tegen Hibari gesproken, niet een, maar wel duizendmaal en zoo stond het nu onwrikbaar vast in 't heldere, scherpe verstand van den jeugdigen Hibari, dat ook hij, grooter geworden, zijn krachten zou wijden aan de verwezenlijking van dat mooie denkbeeld: De opheffing der Japansche vrouw uit haar toestand van onderworpenheid aan den man.

Maar vandaag had Hibari geen tijd, om aan al die toekomstplannen te denken. Vandaag toch was 't feest in gansch Tokio. En ook zijn familie zou volop meedoen aan het Nieuwjaarsfeest, dat heden gevierd zou worden.

Hibari stond voor het huis en met welgevallen liet hij zijn oogen gaan langs de wel kleine, maar smaakvolle poort, die daar voor hun woning stond. Die poort had hij zelf gemaakt. Vader had hem slechts weinig geholpen. Aan weerszijden van de deur stond een tak van bamboe, van boven met elkaar door dwarslatten

verbonden en versierd met bloemen. In 't midden der poort hing een krans van rijststroo met een kreeft en een sinaasappel.

De dwarslatten en de bamboetakken waren geheel onzichtbaar door het groen.

»Mooi, mooi!» dacht Hibari en uit zijn vroolijke, lachende oogen straalde het plezier en 't geluk over zijn arbeid.

»Hibari!» riep eensklaps een fijn stemmetje achter hem en omziende zag hij zijn zusje Baramé.

»Hibari, wil je binnen komen, om de koek te eten met ons?»

»Ik kom, hoor!» riep Hibari terug en onmiddellijk keerde hij zich om en liep het huis in.

Bij de deur gekomen, ontdeed hij zich van de geta, een soort klomp, waarvan de houten zool met gevlochten stroo bekleed was en op zijn wit katoenen kousen, die tot even over den enkel reikten, trad hij 't vertrek binnen.

Evenals in alle Japansche kamers stonden er geen meubels in dit vertrek.

Alleen in een eenvoudige, doch schoone vaas stonden bloemen en groen, door Baramé kunstig gerangschikt.

De vloer was met matten bedekt. In een hoek brandde in den haard houtskool en een eikenblok, die vroolijk knetterende geluidjes wierpen in 't stille vertrek.

Vader zat op de vloermatten en hoewel zijn gelaat de sporen droeg van kommer en zorg, kwamen er bij Hibari's binnenkomen vluchtige lachtrekjes om zijn oogen en mond.

»Dag, mijn leeuwerik!» riep hij den knaap toe, »kom hier bij mij zitten; we zullen samen de Nieuwjaarskoek eten. Baramé zal me even de pijp brengen.»

Op haar kleine, sierlijke voetjes verwijderde het

meisje zich vlug en was in een ommezien weerom met een verlakt tabakskistje en een klein, stalen pijpje, welks kop niet grooter was dan een vingerhoed.

Ze reikte beide voorwerpen vader toe, die een oogenblik later de ijle rookwolkjes voor zich uitblies in het vertrek. Moeder kwam, evenals al de huisgenooten gekleed in een lange, aan een slaaprok herinnerend kleed.

Ze droeg op een verlakt blad een viertal kopjes met thee gevuld en een van rijstdeeg gebakken koek. Het gezin dronk de groene thee, zonder suiker of melk en at de koek, en gelukwensen voor 't komende jaar werden gewisseld.

»t Is heerlijk weer,« zei vader, »juist goed voor dezen prachtigen dag. Als we nu nog een kopje thee hebben gedronken, zullen we gaan baden en ons feestgewaad aantrekken.«

Wat vader had voorgesteld, gebeurde. Toen de koek was genuttigd en het tweede kopje thee was gedronken, nam 't gansche gezin een bad.

Na 't bad, dat door allen naar aartsvaderlijk gebruik in volgorde van ouderdom genomen werd in hetzelfde water, voelden de huisgenooten zich lekker warm. Het water in een Japansche badkuip heeft een temperatuur van 110° tot 140° Fahr., eene warmte, die wel geschikt is, om een Europeaan 't gevoel te geven, als ware hij een gekookte kreeft.

Na 't bad staken alle huisgenooten zich in feestgewaad. Dat was nu wel niet zoo deftig, als 't welk de voorname Japansche dames en heeren dragen, maar de kimono was van fijner stof dan die, welke ze dagelijks droegen.

Toen 't gezin in 't deftig gewaad was gestoken, zei vader: »Ziezoo, nu zullen we de stad eens ingaan.

Ze droeg op een verlakt
blad een viertal kopjes met
thee gevuld en een van rijst-
deeg gebakken koek.

't Is heerlijk weer; 't zal vol genoeg zijn in de versierde straten.»

Moeder deed de papieren schuifdeuren dicht om de warmte in 't vertrek te houden, en daarna ging ons viertal de straat op.

't Was heerlijk winterweer.

Van den zonnigen hemel straalde genoeg warmte om de morgenkoolte te temperen. Sterkend was de lucht; verwonderlijk helder de hemel. Geen der vier menschen droeg een hoofddeksel, naar Japansch gebruik. Van kou vatten weet de Japanner weinig af en hoofdpijn is hem zoo goed als onbekend.

»Wat is het toch druk, vader!« zei Hibari, terwijl hij zijn neus snoot met een der papieren zakdoekjes, die hij droeg in de wijde zakken van zijn kimono-mouwen.

»Ja, en zoo gezellig!« riep Baramé, terwijl haar schalksche oogen gretig keken naar de kostbare en schitterende damestoiletten, van de fijnste zijde en brokaat.

O, hoe keek Baramé haar oogen uit naar de smaakvolle, losse toiletten der deftige dames, naar de zijden kimono's, gevoerd met de kostbaarste brokaten.

De kimono is het nationale kleed der Japanners, ze wordt aan den hals over elkaar geslagen van rechts naar links, zoodat een gedeelte van hals en borst onbedekt blijft.

In de opening draagt men een smalle reep brokaat of zijde.

En hoe keek Baramé naar die prachtige kapsels, dat kunstige werk van de beroemde Japansche kapsters, die dagen voor 't groote feest al in de weer zijn, om aan de gitzwarte haartooisels de ingewikkeldste vormen te geven.

Hibari keek weinig naar de toiletten. Gansch zijn aandacht werd in beslag genomen door de woelige drukte om hem.

Ja, wel was het druk op de straten.

Als zorgelooze kinderen lachten en praatten en schertsten al die kleine Japansche menschen, terwijl ze daar gingen door de nauwe asphaltstraten, langs die menigte opeengedrongen, kleine, houten huisjes.

O, alles is zoo verwonderlijk klein in Japan. De huizen zijn klein en ook de menschen en zelfs de boomen groeien niet hoog op. De Japanner weet de boomen op kunstmatige wijze klein te houden.

En al die kleine menschen gingen daar in hun wijde, sierlijke kimono's, zonder hoofddeksel op, voort op hun kleine, sierlijke voetjes — en die kleine menschen rookten uit kleine pijpjes en uit hun kleine, scheefstaande oogen straalde de schalksche jokkernij.

Lichte, luchtige riksha's, kleine, tweewielige voertuigjes, door loopers getrokken, reden met matige snelheid door de straten.

Die riksha's vooral trokken Hibari's aandacht. Want ook deze waren prachtig versierd met bloemen en groen, ter eere van 't nationale feest.

En toch, ondanks die drukte en dat gewoel, ondanks die menschevolte, geen wild geschreeuw, geen woest getier, noch rauwe kreten of vloeken.

't Was een kalme, gezellige, opwekkende drukte.

»Zie eens, vader,« riep Hibari, toen ze een eindweegs de stad waren ingewandeld, »zie eens, onze buurman is al dronken. Zie eens, hij kan ternauwernood op zijn beenen staan.«

»Arme man,« zei vader, »'t is hem te vergeven. Slappe tijden en weinig verdienste. Hij denkt zijn verdriet te kunnen verzetten met het drinken van saki.«

Een Japaneche straat.

Saki is een Japansche drank, uit rijst gestookt, die warm wordt gedronken.

»Slechte tijden,« herhaalde vader weer. »En dat is de schuld,« vervolgde hij, »van al dat nieuwmodische, van die Westersche beschaving, die hier hoe langer hoe meer doordringt. Ik zie het zelf met het lakwerk. Wat is dat waard? Niets. En vroeger? Toen waren het goeie dagen. Toen viel er wat te verdienen, maar 't was kunstwerk en degelijk werk, wat er gemaakt werd. En thans! En toch zijn er, die nog hoog weg loopen met dat Jong Japan. 't Is belachelijk.«

Hibari zweeg. Hij mocht zijn vader niet tegenspreken. Maar anders en beter wist hij die zaken van Raku.'

Maar diens naam durfde hij nu niet noemen. Hij wilde de feestvreugde op dezen dag niet verstoren. Vader werd altijd boos, als hij Raku's naam hoorde.

De buurman, een wapensmid, die al eenigen tijd zonder vaste verdienste was, was inmiddels bij een der huizen neergezonken. De saki-drink had hem geheel in zijn macht. *

Doch, geen der menschen, die hem zagen liggen maakte van de gelegenheid gebruik, om een standje te verwekken. Een gediensstige looper, den wapensmid ziende, tilde hem op in zijn voertuig en reed den armen, beschonken man naar diens huis.

Verscheiden bezoeken werden door hen afgelegd. En telkens, de kamer binnentredende, maakten allen de gebruikelijke begroeting. De begroeting geschiedt in Japan aldus: Komt men elkaar op straat tegen, dan blijft men op kleinen afstand staan. Men glimlacht tegen elkaar, buigt het bovenlijf en wrijft onderwijl met de handen de knieën. Al buigende zegt men elkaar uiterste beleefdheden. Geschiedt de begroeting thuis, dan doet de gast als boven gezegd is, maar de gastheer

valt op de knieën, wrijft zich met de handen aanhoudend over de beenen en buigt zonder ophouden. 's Lands wijs, 's lands eer.

Den ganschen dag bleef 't gezin op de been.

Toen de avond kwam, zag Tokio er recht schitterend uit. De restauraties, winkels en theehuizen schitterden van het licht, dat uit de ontelbare lampions viel. Overal vlaggen en groen en beschilderde doeken, overal vroolijkheid en vreugde.

Laat in den nacht ging Hibari met zijn ouders en Baramé naar huis.

Hier gekomen haastte ieder zich ter ruste.

De matras werd op de vloermatten uitgespreid. Een blokje hout is de peluw, die van boven een gleuf heeft, waarin een rond kussentje past. Een stukje papier op dit kussentje is de sloop.

Overdag wordt al dit eenvoudig slaapameublement opgerold en weggeborgen.

Hibari sliep spoedig in van vermoeidheid en werd niet wakker voor den volgenden morgen.

Vader was reeds naar de werkplaats.

Baramé vertelde aan Hibari, dat vader erg knorrig was geweest dien morgen. »Er was bijna niets te doen,« had hij gezegd en daardoor vreesde hij, spoedig zonder werk te zullen wezen. En vader heeft vaak hoofdpijn, voegde Baramé er eenvoudig bij.

Hibari zei niets. Één gedachte zat aldoor vast in zijn hoofd: zoo kon dat niet blijven. Moeder sloofde zich af en vader dronk zooveel. Gisteravond, Hibari had het wel opgemerkt, had vader weer zooveel gedronken. En nu had hij hoofdpijn en zag op tegen den arbeid. En o, als vader nu eens gedaan kreeg! Wat dan, wat dan!

Moeder kwam binnen, en ondanks haar leven van af-

tobbing, was ze nog zoo vroolijk, die goede, beste moeder.

Hibari zag haar aan en lachte dat goedige, blijе gezicht, zoo oud reeds, vriendelijk tegen.

»Moeder,« dacht hij, »'t zal beter worden. 't Volgende jaar ben ik vijftien. Dan ben ik een man, en dan zal ik op mijn eigen beenen staan en dan zal ik vader en u helpen.«

En met deze opwekkende gedachte spoedde hij zich naar de godenplank om te bidden.

De godenplank is een plank van hout; op het midden staat het groot-offer, dat aan ieder huisgezin tegen 't einde des jaars van uit den tempel wordt uitgedeeld. Dit groot-offer of Taima is de vertegenwoordiger der keizerlijke stammoeder. Op dit groot-offer legt men offers van rijst en andere zaken. Bij de godenplank gekomen, boog Hibari er zich eerbiedig voor neer. Hij klapte in de handen en boog verscheidene keeren.

Dat was zijn gebed.

Na zijn rijst gegeten te hebben, spoedde hij zich naar zijn ouden vriend Raku, die Hibari zooveel te vertellen had.

»Wel, mijn leeuwerik,« riep Raku, toen de knaap binnen kwam, »hoe heb je 't gisteren gemaakt?»

Hibari bloosde.

»Ik wensch u veel geluk, Raku!« zeide hij, en hij schaamde er zich over, dat hij op den grooten dag van gisteren niet bij zijn goeden vriend geweest was.

»Hibari,« zeide deze, de kleur op de kuiltjeswangen van Hibari opmerkende, »ik neem je niet kwalijk, dat je er niet geweest bent. Een zoon mag nooit ongehoorzaam zijn aan zijn ouders.«

Hibari zweeg; hij wist niet, wat hij zeggen zou.

Doch de goedige en brave Raku begreep, dat er iets aan schortte.

»Hibari,« zei hij, »je verdient je naam van leeuwerik niet meer. Zeg me eens, wat er aan scheelt. Spreek maar vrij uit, ik luister.«

En hortend en stootend kwam 't er uit: Vader dronk veel saki en moeder werd zoo oud en zoo zwak en vader zou misschien spoedig gedaan krijgen.

De vroolijke levenslustige Hibari was aangedaan.

»Och, och,« zei Raku, gedwongen lachend, »wat maakt mijn kleine, vroolijke leeuwerik zich bekommerd. Alles komt terecht, mijn zoon. Geduld maar. 't Is een harde tijd, maar je weet, wat het spreekwoord zegt: Goede medicijn is bitter in den mond. Doch zie eens, wat daar voor je staat.«

Dit zeggende, wees Raku glimlachend naar den hoek van 't vertrek, waar een prachtige vaas met groen stond.

Hibari zag in de hem aangeduide richting en wat zag hij daar?

Een prachtigen, helgekleurden, vreemdgevormden vlieger, het lievelingsspeelgoed van den Japanschen jongen.

»Raku, Raku!« jubelde Hibari en snelde op den mooien vlieger toe en nam het voorwerp. 't Was een prachtige vlieger, met mooi gekleurd papier beplakt, zoo mooi als Hibari nog nimmer zag.

Hartelijk bedankte hij den goeden Raku, die lachend zeide: »Zie eens, nu jubelt mijn leeuwerik weer en zoo even was hij zoo neerslachtig. Zorg maar, dat je er bij de vliegerwedstrijden den eersten prijs mee behaalt. Maar zeg eens, heb je lust, met mij mee te gaan naar de voorstelling der twee worstelaars, die zich vanavond zullen meten met elkaar?«

De bodem hiervan was zand, waarin een cirkel was getrokken.

Hibari's gelaat glinsterde van genoegen.

Een worstelwedstrijd is voor den Japanner een der heerlijkste volksspelen.

»Graag,« antwoordde Hibari dan ook en hij beloofde op tijd present te wezen.

's Avonds ging hij met Raku op weg.

In de tent aangekomen, waar de worstelwedstrijd zou plaats hebben, zagen ze na eenige minuten wachters een paar dikke, logge mannen aankomen op een hoog boven den grond uitstekende estrade.

De bodem hiervan was zand, waarin een cirkel was getrokken. De kunst van worstelen bestaat hierin, dat twee mannen, die hun krachten komen meten, binnen een bepaalden tijd elkaar uit den kring trachten te duwen.

Voor ze den strijd aanvingen, spoelden ze hun mond met lauw water en veegden dien met een stukje rijstpapier af. Vervolgens strooiden ze een weinig zout, dat op den grond lag, voor zich uit.

't Is hun bijgeloof, dat zout geluk brengt.

De strijd vangt aan, die de menigte rookende dames en heeren volgt met groote belangstelling. Men schreeuwt en wedt, stoot allerlei kreten uit, en als eindelijk één der mannen overwonnen heeft, vliegt een ieder op van de rustplaatsen en schreeuwt zijn luid bravo, bravo uit.

Met groote aandacht en klimmende bewondering had Hibari 't spel aangezien.

O, dat heerlijke worstelen, waarbij 't aankwam op kracht en moed en behendigheid!

»Heerlijk, heerlijk, Raku!« juichte hij, toen hij met zijn vriend buiten gekomen was, »heerlijk, heerlijk. O, wat is het toch heerlijk, dapper te zijn en sterk en vlug!«

»Goed gesproken, mijn jongen!« riep Raku verrukt,

»zoo mag ik het hooren. Jong Japan grijpt liever het zwaard dan het penseel. En dat is goed. Wie weet, hoe gauw het zijn zwaard noodig zal hebben.«

»Wat bedoelt u met de laatste woorden,« vroeg Hibari. De oude zweeg.

»k Zal 't je later wel vertellen,« antwoordde hij. »Ga nu naar huis.«

Na de gebruikelijke begroeting scheidden beiden. Toen Hibari thuis was, zat zijn vader op den grond en dronk saki.

»Je bent laat, Hibari,« zei hij op zacht bestraffenden toon.

Eerlijk vertelde Hibari, waar hij geweest was.

»Met Raku!« herhaalde vader zacht, »met Raku. Ik mag dien man niet. Die man, die zoo hoog wegloopt met die roode duivels in het Westen, de man, die breken wil met onze heilige gewoonten, de man, die Nippon niet meer liefheeft.«

»Vader!« riep Hibari, maar hij bedacht zich. Gehoorzaamheid aan zijn ouders is de eerste plicht van ieder kind.

»Ik houd zooveel van je, Hibari,« ging vader voort, »en ik geef je daarom ook onbeperkte vrijheid, te gaan, waarheen je wilt. Maar denk er aan: vergeet niet, dat je een zoon bent van het goede en groote en heerlijke Nippon. Maar ga nu slapen. Ik wil nog een pijpje rooken.«

Hibari legde zijn matras neer, maar niet spoedig sliep hij in, want hij zag door de op een kier staande papieren schuifdeur, dat vader 't eene kopje saki na het andere dronk en ten laatste waggelende naar zijn bed strompelde.

Arme, arme vader! En wat kon Hibari doen?

De arme jongen peinsde zich het hoofd mee, maar kon geen antwoord vinden op die eene vraag:

»Hoe kon hij 't gezin redden van een wissen ondergang?»

De Lente was gekomen. De eerste boomen stonden in bloei en gansch Tokio liep uit om den eerst bloeienden kerseboom te zien en te bewonderen. O, de Japanners zijn zulke liefhebbers van de natuur; het kind, de man, de grijsaard, zij allen jubelen bij 't zien van mooie vormen en schoone kleuren, en die smaak, gepaard aan grooten kunstzin, heeft de Japansche kunst van oudsher beroemd gemaakt.

Reeds in de Middeleeuwen bloeide bij hen menige tak van nijverheid en kunsten, had Nippon een groote vermaardheid om zijn brons — en zijn lakwerk, zijn porselein en zijn schilderkunst.

Doch wie lachend zijn huis verliet om te jubelen bij 't zien der heerlijke, warme trossen van den rijk bloesemenden kerseboom, de arme Hibari niet.

Die stond in zijn klein tuintje, zijn lievelingsplekje, dat hij voor 't eerst in deze Lente onaangeroerd liggen liet en hij schreide van droefheid en angst.

Vader was zoo ziek, zoo heel ziek. En moeder, de arme moeder, als iedere Japansche vrouw een geduldig en zorgvolle ziekenverpleegster, week dag noch nacht van zijn legerstede, hoe ook haar afgetobde lichaam smachtte naar rust.

De dokter had geen hoop meer gegeven. Vader moest sterven.

En toen Hibari opkeek naar den helderen, hoogen hemel, waaraan de heerlijke najaarszon oppermachtig straalde op de lage, houten huizen om hem heen, kwam er een nog ongekende weemoed in zijn jonge ziel.

Wat moest er van moeder en Baramé worden als vader dood was? Arme moeder! Wie zou haar helpen!

Baramé kon als dienstbode gaan, dat was waar. Maar moeder?

De goede Hibari dacht aan zich zelven niet.

't Is enkele dagen later.

Vader zit in een hoek van 't vertrek op de matten.

»Vrouw,« roept hij, »geef mij saki, dat ik slapen kan.«

»Saki,« zegt moeder bezorgd, »de dokter...«

»Zwijg,« klinkt het barsch uit vaders mond, »en gehoorzaam!«

Zuchtend verliet moeder het vertrek en kwam spoedig met de heete drank, die de Japanner steeds uit een kopje drinkt, terug en vader dronk vele kopjes van den heilloozen drank en viel toen in slaap.

Eensklaps klonk op de straten 't onheilspellend ge-roep van: »Brand, brand! en 't gedreun van aanrollende brandspuiten.

Moeder en de kinderen vlogen naar buiten. Hier gekomen, zagen ze, dat een huis, niet ver van 't hunne, in lichte-laaie stond.

Honderden menschen snelden aan, de bellen aan den hals der snuivende paarden rinkelden; politie hield de menigte met gebaren in bedwang.

Als in een Japansche straat, in een blok van nauw opeengedrongen, inlandsche woningen, brand ontstaat, in huizen, die een samenstel zijn van latten en planken en met papieren schuifdeuren en strooien vloermatten, dan is 't vuur niet anders te stelpen, dan door 't omhalen van eenige perceelen.

En de brandweer, die haar blusschingswerk begon, deed zoo ook thans.

De aangrenzende gebouwen werden omgehaald.

»Moet 't onze, 't onze ook?« jammerde Hibari's moeder, »mijn man ligt doodziek en zal wel spoedig sterven.«

Doch gelukkig. Hun huis kon voorloopig blijven staan, maar in elk geval, gelastten de politie en de brandweer, moest haar man, tot de brand gebluscht was, naar eene andere woning worden overgebracht.

Ook dat bevel was verschrikkelijk.

Haar man was doodziek, en hem thans vervoeren, nu hij daar neerlag, ten prooi aan de heillooze saki.

Maar »vlug, vlug,« riepen politie en brandweer.

De omstanders, die alles gehoord hadden, hielpen echter heel gedienschtig en de arme, ongelukkige zieke en dronkaard werd naar een woning gebracht, die buiten gevaar van den brand was.

Het duurde geruimen tijd, eer de brandweer den brand meester was.

Tegen den avond echter was het gevaar geweken. Toen werd Hibari's vader, die inmiddels erger was geworden, weer naar zijn woning gebracht, waar hij nog dienzelfden nacht stierf.

Vader was begraven.

De laatste sè'n waren uitgegeven, om een mooie lijk-kist voor vader te maken, en toen het lijk in de kist was geplaatst, in zittende houding, met het hoofd voorover tusschen de knieën en borst, werd vader ter aarde besteld.

In donkerblauwe kleeden gehulde dragers hadden vader naar zijn laatste rustplaats gebracht.

Nu stond de arme moeder met haar arme kinderen alleen! Wat moest er van hen worden?

Een paar dagen na de begrafenis trad een man de woning der weduwe binnen. Het was Raku.

Hibari zat op de vloermat in lustelooze houding en hij merkte Raku niet op, voor deze dicht bij hem was.

»Hibari, mijn zoon,« zei Raku zacht en vriendelijk, »ga eens met me naar je tuin; ik moet je spreken.«
Zwijgend volgde Hibari.

In den tuin gekomen, zei Raku zacht:

»Hibari, je vader is dood. Vredig ruste zijn assche. Als een goed zoon van Nippon zul je steeds je vader in eerbied blijven gedenken en den grond zegenen, die zijn assche bewaart.

Maar thans is je plicht te denken aan je toekomst. Spoedig, over enkele maanden ben je een man, en als man ben je 't hoofd van je huis en verplicht voor je moeder en Baramé te zorgen.«

Hibari's oogen zagen plotseling vertrouwelijk en vol vuur Raku aan.

»Ja, ja,« riep hij, »dat wil ik, maar hoe?«

»Ik zal je helpen,« antwoordde Raku. »Ik weet, je vader heeft me nooit een bijzonder goed hart toegedragen. Maar mijn leeuwerik heb ik lief en daarom zal ik hem helpen.«

Hibari dankte Raku aangedaan.

»Wat moet ik doen?« vroeg hij.

»We zullen er van avond over spreken; kom dan maar bij me.«

»Goed,« antwoordde Hibari, »ik zal komen.«

's Avonds ging hij naar zijn ouden vriend en 't gevolg van beider samenspreking was, dat Hibari de school verliet en voorloopig als riksha-looper dienst ging doen.

't Was maar een tijdelijke werkkring.

Als Hibari grooter vaardigheid kreeg in het schilderen met oostersche inkt op fijn katoen, in welke kunst hij grooten aanleg had en lessen kreeg van een

knap schilder, welke lessen Raku betaalde, dan zouden ze wel verder zien.

Baramé ging als dienstbode en verdiende zodoende eenig geld; als riksha-looper had Hibari een aardig daggeld en zoo had hij aan den eersten plicht voldaan: als man te zorgen voor zijn moeder, die nu haar zoon als den meester in zijn huis huldigen moest.

»Misschien zullen we 't zwaard nodig hebben,« had Raku eenigen tijd geleden gezegd en zijn voorspelling bleek bewaarheid.

De oorlog tusschen Rusland en Japan brak uit, toen Hibari zeventien jaar was. En hij bedacht zich niet.

't Vaderland riep. De liefde voor zijn voorvaderen, de eerbied voor den heiligen grond en den heiligen keizer drongen hem, zich te laten inschrijven bij den actieven dienst.

Voor Hibari uitrukken moest, ging hij naar 't graf van zijn vader, zoo als iedere rechtgeaarde Japanner pleegt te doen en neerknielend op de groeve, riep hij: »Vader, vader, ik ga strijden, strijden voor ons heerlijk Nippon en als de Goden willen, vader, dan zullen wij overwinnen.«

En Hibari trok ten strijde en vocht met groote dapperheid in de voorste gelederen der heldhaftige Japaners, wier moed geboren wordt uit de liefde voor hun land, hun voorvaderen en den keizer.

»Watakoesi ga katoo!« — ik zal winnen — had hij Raku toegeroepen bij 't afscheidnemen en de fiere, moedige Hibari twijfelde er geen oogenblik aan, dat dit niet zou gebeuren.

En de uitslag van den verschrikkelijken oorlog heeft zijn voorgevoel verwezenlijkt.

II.

RIJK WORDEN.

De koopman Chang had goede zaken gedaan de laatste dagen.

Zijn winkel in bontwerk stond in een vrij aanzienlijke straat, die uitkwam op de hoofdstraat van Peking.

Het was in het hartje van den winter en bitter koud. De rijke Europeanen, als groote kooplieden in opium en wapenen en alkohol, hadden heel wat warm gevoerde jassen met beverbont bij hem gekocht, terwijl hij verscheiden kleedingstukken van mingegoeden gevoerd had met honden-, geiten- en schapenvachten.

Hij zat nu heel tevreden over de goede verdiensten in zijn winkel en rookte op zijn gemak de lange pijp, waarvan hij een groot liefhebber was.

Chang dacht na en telkens griffelden zich kleine trekjes van tevredenheid op zijn slim gelaat.

»Ja,« dacht hij, »de zaken gaan goed. Dat is een andere tijd, dan toen ik in 't kleine stadje woonde, waar ik ternauwernood van mijn winkeltje kon leven met mijn vrouw, drie dochters en mijn zoon Jen.«

't Waren toen harde tijden. Soms was er geen gierst of boon meer in huis, en o, als hij dan zag, dat zijn oogappel, zijn alles, zijn eenige zoon honger had en hij, vader, onmachtig hem voedsel te geven, dan kromp zijn hart ineen. En in die harde, bittere dagen, was 't ook gebeurd, dat hij zijn jongste dochttertje vermoord had. Het moest — zooveel monden konden 't weinige voedsel

niet deelen en hij wilde althans zijn zoon Jen geven, wat die noodig had.

Neen, hij had het kleine ding niet om 't leven gebracht uit ontaardheid of wreedheid, maar alleen uit nooddrift, alleen omdat hij met zijn gezin ten onder dreigde te gaan. En iedere mond minder spaart immers voedsel uit!

En dan zijn Jen, zijn oogappel. Ruim een jaar was hij ouder dan het kleinste zusje; ze aten 't zelfde voedsel, dat nooit voldoende bleek voor beiden. Een moest er dus weg en de keuze was hem niet moeilijk geweest.

Als een rechtgeaard, onvervalscht Chinees, hield hij veel van zijn kinderen en hoe meer kinderen hij krijgen zou, des te liever was 't hem, als de Goden hem maar niet meer meisjes gaven.

Hij had er twee. Meisjes waren hem minder welkom. Die vereischten maar zorg en toezicht, die moesten later, groot geworden, maar uitgehuwelijkt worden en nog een bruidsschat meekrijgen ook. Meisjes waren maar lastig en duur.

Neen, dan zijn zoon, zijn lieve Jen! Dat was een flinke jongen, met slimme, guitige oogen, en een forsche gestalte. Hij zou zijns vaders steun zijn op diens ouden dag.

Vergenoegd wreef de koopman zich de handen bij die gedachte.

O, heerlijk idee van hem, den echten Chinees, later, oud geworden, een ferm en wakkeren zoon te hebben, die zijn zaken bestuurde en hem tot stut en steun zou zijn in zijn laatste levensdagen.

Terwijl de koopman daar genoeglijk trekkende aan de lange pijp zat te mijmeren, trad een vreemdeling, een Europeaan, den winkel binnen.

Wie meenen mocht, dat Chang opstond en gediensstig

en voorkomend den bezoeker een goeden dag toewenschte, gevolgd door de vraag: »Wat belooft u?«, vergist zich.

Doodbedaard, het eene been opgetrokken, bleef Chang zitten, zag ternauwernood den bezoeker aan en bleef kalm zijn pijpje rooken.

De bezoeker gluurde rond, keek naar de verschillende bontwerken, die ordeloos door elkaar hingen of opgestapeld lagen, haalde er een uit en vroeg den prijs.

Chang noemde dien.

De bezoeker trachtte af te dingen, maar Chang maakte een beslissend handgebaar, dat den bezoeker te verstaan gaf, dat afdingen onmogelijk was.

»Dan zal ik dezen nemen,« zei de kooper, »maar ik wenschte nog een mooi tijgerbont van u te koopen, als ge het voorhanden hebt en — liet hij er glimlachend op volgen — ge niet te duur zijt.«

Een tijgerbont? Daar viel wat te verdienen.

De koopman stond nu op en buigend voor den bezoeker, die wel een rijk man moest zijn, vroeg hij dezen: »Wilt u een kopje thee gebruiken?«

De bezoeker, bekend met de gewoonten der winkeliers en kooplieden, glimlachte fijntjes en bedankte.

Hij had pas thee gebruikt en de slappe thee zonder suiker of melk, die 't volk drinkt, lustte hij niet.

Een kwartier later was de kooper verdwenen en de slimme Chang had een goed dagloon gemaakt. Pas had de bezoeker den winkel verlaten, of Jen trad binnen.

»Jongen,« riep zijn vader vroolijk, »ben je daar? Dat is goed, hoor. We zullen eens smakelijk en lekker eten samen. Ik heb je moeder iets extra's besteld. Ik heb weer een besten dag gehad.«

Jen, die den ganschen ochtend frank en vrij had gedraafd door de straten van Peking met zijn kornuiten,

had grooten honger en een bijzonderen maaltijd zou hij zich wel laten smaken.

Hij trok zijn met marterbont gevoerde jas uit en ging op de lage kruk zitten, naast die van zijn vader.

Liefkoozend legde de oude Chinees zijn hand op 't voorhoofd van Jen en met teederheid streelde hij de vlecht, die van 't hoofd over den rug hing.

»Jongen,« zei hij, »wat gaat het toch goed tegenwoordig. Jen, die vreemdelingen laten nog eens wat verdienen.«

»U houdt dan zeker wel van die vreemdelingen, vader?«

»Ik, jongen, dat weet je wel beter. Ik haat al dat gespuis, al die witte duivels, die bressen hebben gemaakt in de eeuwenoude muur, die China omringt. Ik haat dat volk dat hier gekomen is om ons onze Goden af te nemen, en zich rijk te maken ten koste van ons.«

»Ben u al rijk, vader?« vroeg Jen heel eenvoudig.

De oude Chang barstte in lachen uit.

»Ik rijk, jongen! welneen, volstrekt niet. Maar, over jaren, als alles goed gaat, dan....«

»Wat dan vader?«

»Dan zal ik wel zoo rijk zijn, dat ik voor jouw, mijn kind, in de breede hoofdstraat, een prachtigen winkel koopen kan, waarin je de kostbaarste tijgervellen kunt uitstallen.«

»Zijn de vreemdelingen zoo slecht vader?« vroeg Jen na een oogenblik zwijgens.

»Die vreemdelingen hadden hier nooit moeten komen?« ging de oude Chinees voort. »Wat doen ze hier? Waarom laten zij ons hier niet stil leven? Wij zijn hier in het Hemelsche Rijk immers gelukkig met onze familie en onze Goden en den Hemelschen Zoon, onzen geëerbiedigden keizer?

Wat doen ze hier? Zendingen willen ons onze Goden afnemen en wat geven ze ons er voor in de plaats?

En hoe leven de zendingen? Terwijl onze Chineesche priesters leven in afzondering en alle genietingen des levens zich ontfeggen, leven zij er maar onbekommerd en weelderig op los.

En de kooplieden! Zij voeren wapens in en opium en alkohol en daarmee willen zij ons gelukkig maken.

De oude koopman uitte al deze beschuldigingen met bitterheid. En al was veel waar van 't geen hij zeide, zijn oordeel over de Europeesche zendingen was te ongunstig. Want hoewel zij een ruimer bestaan hebben dan de Chineesche priesters, meer weelde dan eene zindelijke woning, 't hoog noodige huisraad en kleeding kennen zij niet.

»Ik haat de vreemdelingen,« ging Chang vol vuur verder, »en het is diep te betreuren, dat die Bokseropstand niet is gelukt.

Die Bokkers hadden het groote doel scherp in 't oog gevat. Vóór China — en tegen de vreemdelingen.

Maar helaas — in bloed is de opstand gesmoord!

De oude Chinees wilde nog meer zeggen, maar zijn dochtertje Mihu, een meisje van dertien jaar, trad binnen.

»Alleen op straat,« gromde de koopman en hij wierp een verwijtenden blik op het meisje, »in die kou!»

»Ik moest voor moeder een boodschap doen,« antwoordde Mihu, »maar ik zal niet weer uitgaan vandaag.»

»'t Is goed,« zei de koopman, »ga naar moeder en zeg, dat ze voor Jen en voor je vader spoedig het eten gereed moet hebben, wij hebben trek.»

Mihu trippelde weg, op haar kleine, misvormde voeten.

Of ze een ongelukkig kind was? Integendeel, maar daar zij een echte Chinees tot vader en een onvervalschte Chineesche tot moeder had, moest zij immers wel verminkte voeten hebben.

Wat was er gebeurd?

Toen ze eenige weken oud was, werd het arme wichtje 't scheenbeen ingedrukt, waardoor de zool van de voet, door de bocht, die er ontstaat tot op $\frac{2}{3}$ der grootte is teruggebracht; daarna werd het voetje tot aan den enkel vast in linnen banden gewikkeld, totdat de wond was genezen.

Arme kleine! Maar ze is immers een meisje en welk onvervalscht Chinees neemt een vrouw zonder die verminkte voeten? En bovendien: 't is immers mooi, zoo'n vorm, die eenigszins gelijkt op den hoefvorm der paarden? Dragen niet de Mandarijnen en andere hoogwaardigheidsbekleeders der Chineezen deftige gewaden, waarvan de mouwen in een hoefvorm eindigen?

Chang had zijn pijp uitgerookt en legde haar ter zijde.

»Vader,« riep Jen, toen zijn zusje op haar teenen — waarvan alleen de grootste zijn natuurlijke vorm nog had, de andere waren vergroeid tot stompjes — den winkel was uitgestapt, »Vader, mijn vriend Kim en ik hebben daar net een hanengevecht gezien.«

»Wat zeg je?« riep de oude Chinees hartstochtelijk uit, »een hanengevecht? Jongen, had mij geroepen.«

Als alle Chineezen was Chang verzot op dit soort spelen.

»t Was ver weg, in een heel andere straat, vader,« antwoordde Jen te zijner verontschuldiging. »t Was prachtig, vader, prachtig! Beide hanen hadden metalen sporen aan. Ze waren woedend. Ze vlogen op elkaar

in, zonder ophouden. De veeren vlogen uit hun lijven. 't Bloed liep hun van de koppen.

Een van de twee, een groot, zwaar beest hing de kam half van den kop getrokken en toch vocht hij nog zoo dapper en zoo echt.

Maar op 't laatst, daar gaf die andere haan hem een steek met de sporen in den hals. Daar viel hij neer. 't Was prachtig, vader!»

Vol vuur had Jen gesproken en met open mond had Chang, wiens belangstelling met iederen zin klom, toegeluisterd.

»Ja, dat is heerlijk,« riep hij uit, toen Jen had uitverteld, »heerlijk, heerlijk! Ik ken geen grooter genot. O, als ik nog jong was, zooals jij, mijn zoon, wat zou ik nog aan allerlei spelen en wedstrijden meedoen.

Maar kom, je moeder zal 't eten wel gereed hebben.« Vader en zoon gingen den winkel uit naar 't kleine vertrek, waar 't extra middagmaal gereed stond.

Aten ze in het dagelijksch leven 't gewone voedsel, meel en boonen, met wat gerookte of gezouten visch, soms rijst, voor dezen dag, nu Chang tevreden kon zijn over de verdiensten, was er iets extra's. En Chang en zijn zoon lieten zich de verschillende gerechten, bovenal het schoteltje varkensvleesch met suiker en knoflook, wel smaken.

Getrouw aan de gewoonten aten zij 't laatst de soep, die moeder gereed gemaakt had en ze besloten den maaltijd met een kopje slappe rijstesoep zonder zout. »Komaan,« zei de koopman, toen de maaltijd gebruikt was, »dat heeft goed gesmaakt, niet waar Jen?»

»Ja,« antwoordde Jen, die nog in zijn heele leven, niet zóóveel lekkernijen in één maaltijd had geproefd, »heerlijk, vader!»

»Zoo'n kopje rijstesoep is goed om 't vet neer te slaan,«

zei de koopman, met de tong klakkende, »en nu ik lekker gegeten heb, nu ga ik vliegeren. Ga je mee?

Ik heb met onzen buurman afgesproken, dat we na 't etensuur een wedstrijd zullen houden. Verlies ik, dan krijgt hij een marterbont, win ik, dan moet hij mij een zijden doek geven. Die krijgt je moeder dan. Kom vooruit, we zullen ons moeten haasten.« Vader haalde de grillig gevormde, kleurrijke vlieger uit 't achterhuis, en met zijn zoon spoedde hij zich naar 't huis van buurman, die al vol ongeduld stond te wachten. Eenige minuten later ving de wedstrijd aan op een daarvoor geschikt terrein achter de woning.

't Was geen kinderspel!

Hoog stonden beide vliegers, als grillige schaduwen tegen het smetteloos blauw van den helderen winterhemel. En hoewel 't streng koud was, liep 't zweet hen langs 't gezicht. »Toe vader, toe!« riep Jen telkens, die vol aandacht iedere beweging volgde, die de vlieger maakte. Het doel van den wedstrijd is het touw van de tegenpartij door te snijden. Dit doorsnijden is mogelijk, doordien kleine stukjes glasscherven met een kleefstof langs het touw zijn bevestigd. De kamp was zwaar en duurde lang. Maar eindelijk, eindelijk was Chang overwinnaar.

Een kreet van vreugde ontsnapte Jen, toen buurmans vlieger, die daar zoo onbeweeglijk en rotsvast scheen te staan tegen de blauwe lucht, plotseling als beroofd van zijn steunvlak, met de zonderlingst draaiende bewegingen naar beneden zeilde.

De koopman schreeuwde 't uit van plezier, terwijl de buurman met moeite zijn afgunst en woede kon verbergen.

Dien middag, weer alleen in zijn winkel, weer met de lange pijp in den mond en zittend op zijn krukje,

het eene been opgetrokken, dacht de koopman Chang aan zijn gelukkigen dag; in den winkel goede zaken gedaan en den wedstrijd gewonnen! 't Geluk scheen voor hem weggelegd. Vroeger zoo armoedig en nu reeds in vrij goeden doen. En vandaag dien bijzonderen dag!

Ja, dit was een voorspelling der Goden, het kon niet anders.

En zoo denkende in zich zelf, stond het in het brein van den bijgeloovigen Chinees, bijgeloovig als alle staartdragers, spoedig onwrikbaar vast, dat hij een der gelukkigen was, die de Goden hadden aangewezen om rijk te worden.

En de Chinees, blij als een kind met zijn toekomst-droomen, spoedde zich naar het huisaltaar, dat in geen enkel Chineesch huis ontbreekt en hij bad en dankte de Goden, die hem begunstigd hadden.

RIJK WORDEN. (1ste Vervolg).

Het is eenige maanden later.

Jen had de school verlaten, want zijn vader, de koopman, achtte al dat leeren niet noodig om door de wereld te komen.

»Slimheid en handigheid,« placht Chang steeds te zeggen, »zijn de voorwaarden om rijk te worden. En rijk worden is het doel van iederen Chinees, rijk te worden en een groot gezin te hebben met veel jongens en weinig of geen meisjes. Voor zijn jaren was Jen vrij goed ontwikkeld, dank zij zijn schranderheid en vlugheid. Jen kon lezen, en lezen is voor den Chinees een groote kunst, daar ieder woord in 't Chinees door

Jen genoot telkens als hij aan de stadspoort stond, waarlangs dagelijks karavanen
kameelen voorbijtrokken.

een eigen teeken wordt voorgesteld. Voor de jeugdige scholier eenige honderden van die teekens machtig is, gaan er heel wat jaren heen.

Jen kon ook schrijven, of beter gezegd penseelen, want de Chinees teekent de woorden met een penseel in Oost-Indische inkt gedoopt. En met die kunst van schrijven en die kennis van lezen, meende de koopman, kon zijn zoon zich best door de wereld slaan. Wat was er meer noodig bij die twee dan schranderheid en slimheid. En die beide bezat Jen in hooge mate.

De zaak van den koopman Chang nam steeds in bloei toe. Hij zelf was als iedere Chinees, ijverig en volhardend en zuinig. Van den morgen tot den avond werkte hij, trachtte op de voordeeligste wijze pelzen in te koopen en deze zoo duur mogelijk van de hand te doen en tot zijn groote tevredenheid bemerkte hij, dat zijn fortuin vermeerderde met iedere maand. Maar kon dat ook anders! Stond het niet onwrikbaar bij hem vast, dat de Goden hem als hun gelukskind hadden aangewezen?

Chang had zijn zaken uitgebreid en sedert den dood van zijn buurman, die in zijde handelde, zijn winkel vergroot en ook zijden stoffen ingeslagen. En ook dit artikel ging vlot weg uit zijn winkel.

Hij had een paard en wagen aangeschaft, zeer tot vreugde van Jen, die zelf mocht mennen, als vader en hij de zijde ophaalden, die door karavanen tot bij de stadspoort werden aangevoerd. Jen genoot telkens, als hij aan de stadspoort stond, waarlangs dagelijks karavanen kameelen voorbijtrokken, die als lastdieren onschatbare diensten bewijzen. Aandachtig kon Jen daar langen tijd blijven staan en kijken naar de lange rij der reuzendieren, die daar plechtig heen stapten, wijkend voor geen menschen. O, die geduldige, in dragen

stap voorttrekkende kolossen, wat boezemden ze Jen een bewondering in. Op de voorste kameel zit steeds een drijver, terwijl de laatste kameel in de lange rij een zwaar klinkende bel draagt. En als Jen dan met vader huiswaarts reed door de woelige drukke straten van Peking, die vol waren van mandarijn-wagens, lage wagens op breede wielen en krakende assen, door huiven overspannen, dan zei hij dikwijls: »Vader, ik wil rijk worden en groote karavanen zullen dan aankomen en honderden kameelen zullen zijde aanvoeren voor den grootsten koopman van Peking, voor Jen Chang.« »Bravo,« zei de oude Chang dan, »bravo, mijn zoon.«

En vol trots keek de vader dan zijn jongen aan en hij dacht aan dien middag, toen hij knielde voor het eenvoudige huisaltaar, in 't vast geloof en vertrouwen, dat die rijkdom komen moest. Eens op een zomermiddag stapte Jen de straat op. Hij moest voor zijn vader een boodschap doen, naar een koopman, die aan het andere eind van de stad woonde. Lustig stapte Jen voort over de zandstraten en al vloog 't stof hem ook in wolken om 't hoofd, Jen voelde het niet. Jen was wel gewoon aan stof, dat als wolken door de straten en over de huizen der Chineesche steden trekt en rijk bevrucht is met allerlei onwelriekende geuren. Doch daar merkte Jen niets van, daar zijn reuk als die van alle Chineezzen al heel slecht ontwikkeld was. Terwijl hij daar zoo voortstapte over de drukke straten, zag hij een viertal dames en heeren, die met boekjes en kaarten rondliepen. 't Waren blijkbaar Europeanen, waarschijnlijk Engelschen, die hier eenigen tijd vertoefden om de eigenaardigheid van land en volk in oogenschouw te nemen. Jen bleef staan en keek de vreemdelingen nauwkeurig aan. De dames waren in zijde gekleed, de heeren droegen witte pakken met breede hoeden. Plotse-

ling stapte een der heeren op Jen toe en vroeg hem in gebroken Chinees, dat echter meer Engelsche dan Chineesche woorden bevatte, of hij hem ook een goeden winkel van zijde kon wijzen. Jen, die meermalen in den winkel van zijn vader Engelschen had ontmoet, kon zich, vlug als iedere Chinees in 't aanleeren van vreemde talen, in 't Engelsch vrij verstaanbaar uitdrukken. Was het Jen kwalijk te duiden, dat hij de dames en heeren in den winkel van zijn vader bracht? Deze verkocht voor een vrij aanzienlijke som aan de vreemdelingen en wreef zich, toen deze vertrokken waren, vergenoegd in de handen.

»Jen,« zei de koopman, toen de vreemdelingen vertrokken waren, »Jen, mijn jongen, dat is weer een goede dag geweest. Ik heb daar aardig verdiend.«

»Dat moet ook vader,« antwoordde Jen en hij ging weer de straat op, om zijn boodschap te verrichten.

»Jen,« dacht de oude Chang, toen Jen weg was, »'t is zoo duidelijk als 't maar zijn kan. De Goden willen me rijk maken en ik zou wel dwaas wezen, als ik niet zorgde, dit zoo spoedig mogelijk te zijn.«

En al denkende werd 't hem duidelijk: met werken kon hij wel rijk worden, maar 't zou lang duren, heel lang. En hij kon ziek worden en sterven, voor hij dat doel bereikt had. En dat mocht niet. Daarom: hij zou 't oogenblik verhaasten dat hij zeggen kon: »O Goden, heb dank, ik ben rijk, schatrijk! Ik zal spelen! Spelen! Heerlijk!« Geen Chinees, die niet verzot is op 't spel. Hij zou dobbelen, hij zou wedden, dobbelen en wedden om groote sommen. En zoo zou hij spoedig zijn, wat hij zoo vurig begeerde: een rijke, welgestelde Chinees! Maar zijn plan moest verborgen blijven, geen lid van zijn gezin mocht er iets van bemerken — ook Jen niet.

RIJK WORDEN. (2de Vervolg).

Vader was hoe langer hoe minder thuis. Hij liet de zaken grootendeels aan Jen over en deze, die een schrandere en ijverige knaap was, deed zijn best om de zaak op de hoogte te houden, waarop zijn vader hem had gebracht. Waardoor kwam het, dat vader zoo dikwijls uitging? Vader speelde, vader dobbelde, vader wedde om groote sommen. Geen gelegenheid, waarbij gewed kon worden of de koopman was er te vinden.

Een jong Chinees had zijn vader vermoord, en zou op den publieken weg gevonnisd worden. De Chinees legt een groote onverschilligheid aan den dag bij dergelijke terechtsellingen. Koelbloedig ziet hij de wreedste folteringen aan. Geen zenuw of spier op zijn gelaat verraaft eenige aandoening, als hij de pijnlijke trekken ziet op 't gelaat van den ten doode toe gemartelde; zelf vreest hij ook niet voor den dood. De dood acht hij niet, die is immers voor den Chinees slechts een verandering van dit aardsehe leven in een beter bestaan.

Chang, de koopman, spoedde zich op den morgen der terechtstelling naar de plaats der uitvoering. De jonge vadermoorder was veroordeeld de duizend straffen te ondergaan, d. w. z., hij zou langzaam worden doodgemarteld.

Vadermoord wordt in China, het land, waar eerbied voor de ouders als de heiligste plicht is voorgehouden, het strengst gestraft.

De ongelukkige werd gepijnigd, stukken vleesch werden hem uit 't lichaam gescheurd, de oogen werden hem uitgestoken, en zoo zouden de wreedaardigste folteringen langzaam maar zeker een einde maken aan zijn aardsch bestaan.

Honderden en duizenden toeschouwers, allen met groote onverschilligheid toekijkende, waren op het terrein der terechtstelling. Jen, die door de groote toeloop zijn vader uit 't gezicht verloren had, keek even kalm toe als al die anderen.

De koopman Chang had toevallig tot buurman een rijken Chineeschen handelaar en onmiddellijk werd door beiden een weddenschap aangegaan. Zou de gefolterde kreten van pijn en smart slaken, ja of neen. »Neen« zei Chang. »Ja« meent de handelaar.

En om een groote som, om honderd gulden in Hollandsche munt wordt er gewed.

De jeugdige Chinees slaakte geen kreet. Chang had de weddenschap gewonnen.

Toen de terechtstelling was afgelopen, spoedde hij zich huiswaarts en vond er Jen, aan wien hij zijn succes meedeelde.

»Jongen,« zei hij, »zoo gaan de zaken goed. Als jij in den winkel blijft verdienen, zullen we spoedig rijk zijn. Van het gewonnen geld krijg jij tien gulden mee. Hiermee mag je doen wat je wilt.«

Tien gulden is veel geld in een land, waar de eenvoudige arbeider van twintig cents per dag kan leven.

Jen had van zijn vader al meermalen kleine belooningen in geld ontvangen en hij had ook van zijn vast weeggeld wat overgespaard.

En nu nog die tien gulden!

Jen wist wel, wat hij hiervoor koopen zou. En enkele dagen later werd er een prachtige eikenhouten doodkist het huis ingedragen.

Dat was Jens geschenk aan zijn vader.

Een Chinees kind kan geen grooter blijk van eerbied aan zijn ouders geven, dan door hun tijdens hun leven een prachtige doodkist te geven als geschenk.

Wat was Chang blij; hij schreide, als een kind toen hij de prachtige eiken kist zag, het blijk van Jens kinderlijke liefde, gehoorzaamheid en vereering.

Chang werd rijker en rijker!

Hij breidde zijn zaken al meer en meer uit, hij dubbelde en wedde en speelde kaart — en verloor hij al eens, zijn winst overtrof ten laatste weder zijn verlies.

Geld! Rijk! De Chinees was de gelukkigste mensch op aarde.

Spaarzaam bleef hij en zuinig en matig, want dat bleef noodig, wilde hij zijn rijkdom niet verloren doen gaan.

Wel gaf hij aan zijn vrouw en zijn dochters sieraden, waarop de Chineesche vrouwen zoo verzot zijn en kostbare armbanden en oorbellen, sommige van goud of zilver, andere van jaspis, een steensoort, waaraan de Chineesche bodem zoo rijk is. En ook ging hij met zijn gezin veel naar den schouwburg, om de vertooningen te zien, waarvan de Chinees zooveel houdt.

Dagen lang had het geregend en de zandstraten van Peking waren in poelen herschapen, waarin de varkens en de honden vrij wroetten, maar waar geen mensch zich durfde wagen.

Alle verkeer was gestremd, zeer ten ongerief van 't reusachtige Peking, waar dagelijks vele karavanen langs trokken.

Wat was er aan te doen! In stroomen viel aanhoudend de regen neer en dikker en dikker werd de brei van vuil en zand en water.

Alle verkeer stond stil. Niemand waagde zich op straat, vreezende in den modderpoel te zullen omkomen.

Honden noch varkens, die anders in grooten getale

Met groote statie en vertoon had de begrafenis plaats.

in Pekings straten te vinden zijn, waren meer te zien.

Chang zat thuis en verveelde zich.

Wat stond hem te doen dan te denken. En te denken had hij zoo veel.

Was er nu geen ander middel om 't oogenblik van rijk te zijn te bespoedigen?

Chang dacht en sprak met zijn zoon en — had gevonden.

Hij zou een nieuwen handel beginnen, een handel in opium, dat de Chineezzen het zwart vergif noemen.

»Vader,« zei Jen, »u zei eens, dat we aan die witte duivels zoo weinig te danken hebben, dat ze wapens, alcohol en opium invoerden tot ons verderf.«

De oude Chinees kneep beteekenisvol zijne kleine, schuine oogen half dicht en antwoordde: »Je weet het levensdoel, Jen? Rijk te zijn is mijn eenigste begeeren.«

En Chang werd rijk.

Na jaren gehandeld te hebben in pelzen en zijde en opium en groote sommen te hebben gewonnen met dobbelen en wedden en spelen, was hij een vermogend man.

Maar gelukkig was hij niet. De heillooze werking van het spelen en dobbelen had zijn krachten gesloopt. Hij voelde het wel en al gebruikte hij ook dikwijls gensing, welks wortel volgens het Chineesche geloof geneeskrachtige waarde heeft, zijn door te harden arbeid en te zenuwachtig leven gesloopt lichaam verslapte en de meedoogenlooze dood maakte een einde aan zijn aardsch bestaan.

In de eikenhouten kist, die Jen hem ten geschenke had gegeven, werd het lijk van den koopman Chang weggedragen.

Met groote statie en vertoon had de begrafenis plaats.

Daar had Jen wel voor gezorgd. De eerbied voor zijn vader eischte zulks. En deed hij het niet, vaders vertoornde ziel zou Jen geen rust laten.

Jen werd nu de opvolger in zijns vaders zaak en de steun van zijn moeder en zuster.

Maar wedden en dobbelen deed Jen niet. Hij behartigde met ijver zijn zaken, en wie uwer in Pekings hoofdstraat komt, ziet een prachtigen winkel met kostbare pelzen en zijde, en in den grilligen gevel dezen naam:

J E N C H A N G.

III.

MIJN BROER IS TERUG.

In de woestijn van Arabië treft men ze aan, de oorspronkelijke bewoners van dit land, de eigenlijke, echte, onvervalschte Arabieren, die den naam van Bedouïnen dragen.

Ze leven daar in hun sobere tenten onder hun opperhoofd of Sheik en waar zij zich hebben gelegerd, daar heeft noch de leeuw en de zon van Perzië, noch de Halve Maan zich kunnen doen gelden.

Daar ligt het kamp van een Bedouïnenstam. Zeer eenvoudig en sober zijn deze woningen, die in een enkel uur kunnen worden opgezet.

De Bedouïn neemt eenige stokken van ongeveer 2 M. lengte, steekt het eene einde in den grond, werpt er een stuk zwart linnen over, bevestigt de uiteinden met pennen en de tent is klaar. Al deze tenten hebben den vorm van een halve maan en haar opening is naar 't Oosten gekeerd.

Zooals ge ziet, is er tusschen de tenten voldoende ruimte voor het passeeren der kameelen en paarden.

Die eene tent daar, grooter dan de andere, is de woning van den Sheik, wiens huis door gordijnen in verschillende afdeelingen is verdeeld.

Het is morgen. Hoog staat de zon reeds aan den wolkenloozen hemel en doet haar licht trillen boven de eindeloze vlakte, en de dauwdroppels op de struiken schitteren als fonkelende diamanten.

Daar treedt een Bedouin uit zijn tent.

Een soort van hemd, tunica geheeten, waarover een mantel hangt, haik genaamd, is zijn eenigst kleedingstuk. Een stuk stof heeft hij over het hoofd geslagen. Het valt aan beide zijden van het aangezicht naar beneden, ter bescherming tegen de zonnestralen. Het wordt op zijn plaats gehouden door een koord van kemelshaar, hetwelk meermalen om het hoofd is gewonden.

Zoo deftig en statig, alsof hij een koning ware, stapt de fiere Bedouin voort. Zijn borst verbreedt zich, nu hij de frissche morgenlucht inademt en glimlachend groet hij zijn stamgenooten, die voor hun tenten liggen of zich bezig houden met 't verrichten van eenigen arbeid. Daar zijn er bezig met het scheren der schapen, ginds anderen in de weer met het scherpen der lansen, het lievelings- en onontbeerlijk wapen van den echten Sheik.

Al voortstappende tusschen de tenten door, streelt hij de kleine ventjes, die schrijlings op de heupen hunner moeders zitten over de zachte, bruine wangetjes, doch blijft buiten 't kamp gekomen staan en tuurt in die verre verte.

Waar kijkt die man naar!

Meent zijn scherpziend oog iets te ontdekken aan den verren, schemerigen horizon, of gaat zijn oog met welgevallen langs de kudde kameelen, schapen en paarden, die daar grazen?

Noch 't een, noch 't ander.

Zie hem slechts aan, nu hij daar staat!

Dreigend fonkelen zijn hartstochtelijke oogen, diepe rimpels doorploegen zijn hooggewefd voorhoofd, nu hij iets zoekt, al zooveel dagen zoekt in de oneindige verte.

Deze Bedouin zoekt zijn paard, zijn geliefd paard.

En nu zoekt hij hem, zooals hij hem elken dag zoekt,
doch vergeefs.

Nu enkele dagen geleden moest zijn clan een verwoed gevecht leveren tegen een anderen clan, den zijnen vijandig, en in dat gevecht werd hem zijn ros ontnomen.

En nu zoekt hij hem, zooals hij hem elken dag zoekt, doch vergeefs.

Dat prachtige dier was nu weg, dat mooie dier, dat alle goede eigenschappen van het edele ros in zich vereenigde, wiens lichaamsbouw denken doet aan de Windhond, de Duif en den Kameel te samen. Was het niet vlug als die eerste en sterk als de laatste?

Was het niet in kleur het meest gezochte wit? Was iederen lofzang op het Arabisch paard niet als aangeheven ter verheerlijking van dat heerlijke dier?

Waren er niet velen onder de Arabieren, die een stamboom van hun beste paarden hadden?

Had Sheik Ildersin o. a. niet eenige koffers van cederhout, waarin ivoeren platen werden bewaard, waarop de geschiedenis van enkele paarden werd vermeld?

Hadden deze goede, edele dieren niet onmiskenbare verdiensten en vele lauweren verworven in onderscheidene wedrennen? In wedrennen, waarin de bestuurder de edele dieren aldus aanvoerde:

»Vooruit Azair, vooruit Rigel! Wat, Antares, begin je nu langzaam te loopen? Goed paard — Oko en Aldebaran! Ik hoor ze zingen in de tenten; ik hoor de kinderen zingen en de vrouwen — zingen van de sterren, van Azair en Antares en Rigel en Aldebaran, en hun zang zal nooit eindigen. Goed zoo! Morgen naar huis — onder de zwarte tent! Vooruit, Antares!

De stam wacht ons!

Ha — ha — — we hebben den trotschen overwonnen. Ons de glorie! Ha — ha — — houd vol! Het werk is gedaan — — ho — ho — — rust!

Zijn paard!

't Liep sneller dan de stormwind, sneller nog dan de blikken over de vlakke waren. Het was zoo zuiver van ras als goud. Zijn oog was zoo scherpziend, dat het in 't duister een haar kon onderscheiden. Als 't loopen kon, zooveel en zoo hard het begeerde, dan stortten zijn oogen tranen. Als zijn oor 't lachen der meisjes hoorde, hinnikte het van vreugde en bij 't fluiten der kogels sprong zijn hart op van blijdschap.

O, kon hij dien broeder terugkrijgen, hoe zou hij Allah dankbaar zijn.

Maar, weg was het dier, weg zijn broeder, weg — misschien voor eeuwig.

Groot, eindeloos groot was de woestijn, nooit misschien zou zijn stam den vijandelijken weer ontmoeten, die zijn edel dier meevoerde.

»Hamah! wat staat ge daar weer en peinst«, riep eensklaps achter hem een Bedouïn. »Ge denkt natuurlijk aan uw paard, ik begrijp zulks. Maar, kom, wat baat u zuchten en peinzen; wacht slechts op 't uur van uw wraak.«

»Dat die kome!« antwoordde Hamah somber. »Maar zeg me, wat wilt ge?«

»'t Is al warm, Hamah, de vliegen steken reeds. Laten we samen spelen om uw zinnen te verzetten.«

»Ah, kom,« antwoordde Hamah, »'t edele vliëgenspel zal me misschien verstrooiing schenken.«

Vlug werd nu een tapijt uitgespreid en daarop gingen een eindje van elkaar af, de twee Bedouïnen zitten, om zich met 't vliëgenspel, het geliefkoosde spel van Arabieren en Perzen, te vermaken.

Op een kleinen afstand voor zich wierpen beide mannen een zilveren kran op het tapijt.

Onbewegelijk bleven ze nu zitten, hoe de vliegen ook

gonsden om hun ooren, en kriebelden op wangen en neus. Onbewegelijk, want een enkele, lichte hoofdbeweging was voldoende de vliegen weg te jagen en dat mocht niet, wilden ze niet de kans ontloopen, dat een vlieg zich op hun kran het eerst zette.

»Bij Allah, gewonnen,« riep eensklaps Hamah. »Heb je 't gezien? Op mijn kran heeft een vlieg het eerst zich neergezet.« En glimlachend streek hij de kran van zijn tegenpartij op.

»Uw dag begint goed, Hamah, dat voorspelt iets bijzonders.«

Een flikkering van hoop schitterde in Hamah's oogen, toen hij die woorden hoorde, want bijgeloovig als alle Bedouïnen zijn, geloofde Hamah, dat nu zijn dag wel goed moest wezen. En hij dacht aan zijn broeder, weg nu in de verre vlakte!

Toen ze nog een oogenblik hadden gespeeld, riep Hamah opspringend: »Genoeg voor heden; ik heb honger, wat eten zal me goed doen.«

Hij wilde zich juist naar zijn tent begeven, toen zijn vrouw hem op kleinen afstand naderde, gekleed in een blauw hemd, het eenige kleedingstuk van de Bedouïnevrouw.

»Ik zocht u, Hamah«, zei ze, »het eten is klaar« Hamah stapte een oogenblik later met zijn vrouw de tent in.

Als eenig huisraad lagen op den grond een paar matten en stonden er eenige potten. Meer huisraad vindt men niet in een Bedouïnen-tent.

Alleen bij de rijkere, bij den Sheik b. v. vindt men mortieren om de koffie te stampen, een werkzaamheid, die de Sheik zelf wel verricht.

Blijkbaar klinkt hem 't gekletter van den stamper in den mortier als muziek in de ooren.

Toen Hamah gezeten was op den vloermat, reikte

zijn vrouw hem 't eten toe in een houten bakje: een stuk brood, gebakken van gerstemeel.

»Ha, 't is lekker en versch,« zei Hamah, een stuk brood afbrekende.

»De bakker had 't juist gereed,« antwoordde Hamah's vrouw, »zie ginds is hij nog bezig.«

Hamah keek in de richting, waarin zijn vrouw wees en zag den bakker nog druk aan den arbeid.

Dat broodbakken is een heel eenvoudige arbeid bij de Bedouïnen.

De bakker werpt eenige handen vol meel op een rond stuk leer, doet er water bij en kneedt daarna het meel tot deeg. Is dit gereed, dan maakt hij van het deeg een ronde koek, werpt deze op 't vuur en bedekt haar met gloeiende asch. In een ommezien is het brood nu gebakken, d. w. z. half rauw en rondom verbrand.

»Dat was lekker,« zei Hamah, toen hij 't laatste stuk brood naar binnen had.

»Zoo,« zei zijn vrouw glimlachend, »maar dit is toch nog lekkerder, niet waar!«

En glimlachend toonde ze haar man een dadel.

»Hm, heerlijk,« riep Hamah, zijn vrouw met vreugde en welgevallen aanziende, en hij smulde spoedig van de heerlijke, sappige vrucht.

Toen liep hij naar buiten.

Daar zag hij zijn stamgenooten bezig met het borstelen van hun paarden, die trappelden van ongeduld en weer schoot ze als een wondende pijl in zijn hoofd, de verschrikkelijke gedachte, dat zijn edel dier weg was.

Waar was het nu, waar was het nu? En als zooeven tuurde hij weder in de verte, alsof het van daar komen moest.

Zooals hij daar nu stond, was Hamah een prachtig

type van het zuivere ras, fier en slank en met een machtigen heerschersblik.

Hamah dacht. Hij dacht, omdat zij allen fiere en vrije Bedouïnen zijn, liefhebbende de vrijheid, de onafhankelijkheid, veilig levende achter de onherbergzame stranden en de barre woestijn, veilig voor alle geweld. Alle wegen in het binnenland van Arabië worden door hen beheerscht. Nooit hebben zij onder het juk van een veroveraar gebogen, nooit. En nu te moeten bedenken, dat aan een vrijen Bedouïn, aan hem, Hamah, zijn edel ros is ontnomen, dat nu een ander op zijn rug rijdt over deze vlakte....

Als hij er aan denkt, kan hij woedend worden tot krankzinnig wordens toe.

O, als hij den roover vond, als hij hem ooit mocht ontmoeten, zittende op zijn ros, dan zou hij hem de lans boren in zijn hart en juichen zou hij bij zijn lijk. En als hij dan weer zou zitten op den rug van zijn edelen viervoeter, zou hij 't uitjubelen:

»Mijn paard is terug, nu kan ik juichen
Nu kan ik juichen, mijn paard is terug.
Nu heb ik mijn broeder wedergevonden,
Mijn broeder, zoo dapper, zoo fier en zoo vlug.»

Zoo voelde Hamah het in zich, Hamah, die, nu hij in vervoering geraakte, dichter was als iedere Bedouïn.

Weer kwam zijn vrouw bij hem, gevoelende en wetende, wat er omging in haar man.

»Houd maar moed,« zei ze aangedaan, »misschien vindt ge uw broeder eenmaal terug.«

Hamah geloofde het niet, doch hij werd niet vertoorned op zijn vrouw, handelende naar de zedeleer der Bedouïnen, die zegt: Eert de vrouw, hebt achting voor den ouderdom, geeft den behoeftigen aalmoezen en doet niemand onrecht.

Zou hij zijn vrouw niet eeren, die hij lief had als een echte Bedouïñ betaamt? Zou hij haar niet eeren, ook uit liefde voor den familieband, die bij de Bedouïnen zoo sterk en hecht is.

Lief had hij zijn paard en lief zijn vrouw en slechts den laster van vreemden kon en durfde vertellen, dat hij de eerste meer lief had dan de laatste. Heeft hij niet zijn liefste, zijn zoetste, zijn innigste woorden over voor beiden: zijn vrouw en zijn paard.

En zou hij nu kunnen vergeten, dat hij een van deze verloren had.

't Is enkele dagen later.

Daar vertoont zich in de verte een kleine groep mannen, gezeten op kameelen.

»Bij Allah!« denkt Hamah, die de naderenden het eerst heeft bespeurd, »zou er buit zijn te behalen« en hij waarschuwt den Sheik en de andere stamgenooten.

Alle mannen wapenen zich met de zware, lange lansen, gereed nu tot den strijd.

Doch de Sheik vermaant hen tot voorzichtigheid: 't konden blanken wezen, gevaarlijke blanken, voorzien van geweren.

Die konden ze immers beter als gasten dan al vijanden ontvangen?

Toen de troep naderde, bleek het, dat de Sheik met reden tot voorzichtigheid had aangemaand, want de naderende troep bleek wel voorzien van vuurwapenen, waartegen de lansen der Bedouïnen weinig vermogen.

Dus werden deze mannen als gasten ontvangen, en wie als gast het kamp der Bedouïnen intreedt, kan verzekerd zijn van een hartelijke ontvangst, en overtuigd zijn, dat geen haar op zijn hoofd zal worden gekrenkt.

Gastvrijheid is een der mooiste eigenschappen van iederen Bedouïn.

Nimmer zal hij een reiziger, dien hij als gast in zijn kamp heeft toegelaten, oneer berokkenen, nooit zelfs iets rooven van zijn bezittingen, integendeel, hoffelijk zal hij hem alle eer bewijzen, waarop een gast aanspraak kan maken. Hij zal daarom eerst een reiziger berooven van al diens geld en goed en hem daarna als gast ontvangen.

De reizigers, voorzien van vuurwapenen, zooals ik zeide, vroegen en kregen verlof den Sheik te spreken, en verzochten dezen eenig geleide, daar zij 't spoor bijster waren geraakt.

Door vele geschenken gevleid, wees het opperhoofd enkele mannen, onder wie Hamah aan, de vreemdelingen den weg te wijzen.

Nu behoefden de reizigers niet ongerust te wezen, dat hun eenig leed kon geschieden.

Meer dan een gids voelt zich de Bedouïn, die een karavaan begeleidt, hij voelt zich de beschermer, die een in hem gesteld vertrouwen niet mag beschamen.

De karavaan vertrok spoedig, onder geleide van Hamah en nog een viertal andere mannen.

Enkele uren later waren de reizigers op de plaats aangekomen, van waar ze verder zonder geleide den weg konden vervolgen en keerden Hamah en de zijnen, na van de reizigers nog enkele geschenken in zilver gekregen te hebben, huiswaarts.

Bedaard schreden de onvermoeide kameelen voort, zich vergastende op droge, krakende doornen, die ze op hun weg vonden en stuk wreven in hun bek.

't Was doodstil in de eindelooze vlakte; doch hieraan waren de mannen wel gewoon. Niets hoorden ze dan 't gegons van vele insecten en ze zagen geen levend

wezen dan de zandkleurige hagedissen, die onhoorbaar voortkropen.

De oneindige stilte van de warme woestijn broedde over de bronzen koppen der slanke mannen, die daar zwijgend voortschreden op hun woestijnpaarden.

»Het levend schip, dat door de zandzeebaren

»zijn koers houdt, rijk bevracht met keur van Oosterwaren.

»t Woestijnpaard, dat in 't zaal, hem door natuur gewrocht,

»Zijn ruiters rustig voert door d' eindeloozen tocht.

»Hem knielend afwerpt en weer opvangt, en waar de oogen

»Vergeefs een waterdrop als uit te lokken pogen,

»De karavane met zijn reuk ten dienste staat

»en wellen opspoort, die nog laven.

Plotseling springt Hamah op.

»Bij Allah,« roept hij, »daar ginds in de verte naderen mannen. Broeders, past op.«

De mannen grijpen de lans en hun scherpe heerschersblikken turen naar den verren einder, tot waar hun scherpziend oog vermag door te dringen.

Zouden het lieden van een bevriende stam zijn, of vijanden, die hun buit beloofden?

Die vraag hield de Bedouïnen bezig.

Meer en meer naderden de vreemdelingen, doch toen ze op ruim een geweerschot afstands verwijderd waren, riep Hamah plotseling met groote ontroering in zijn stem:

»Ja, — ja, — — ik zie het; daar komt mijn ros, mijn paard, mijn broeder. Ja, — hij is het. O, ik zie het aan zijn gang, zijn fieren gang, krachtig als dien van een kameel, vlug als dien van een windbond.«

En hij dreef zijn kameel tot meerder spoed aan. Doch 't ging te langzaam voor zijn ongeduld.

Hij sprong van zijn rijdier af en de lans stevig klemmende in zijn handen, snelde hij de komenden tegemoet.

»Voorzichtig, voorzichtig,« riepen zijn makkers, »overtuigt u eerst of ge u niet vergist.«

Hamah's handen beefden, ondanks alle poging tot zelfbedwang.

Doch, toen hij zijn geliefd paard duidelijk herkende, kon hij zich niet langer beheerschen, doch vloog met den kreet: »Mijn broeder, mijn broeder,« op 't geliefde dier toe.

Verrast stegen de mannen, die tot een bevrienden stam bleken te behooren, af en op hun vraag, wat Hamah bezielde, vertelde deze met aandoening in de stem van zijn vreugde.

»'t Is mijn paard, mijn broeder,« riep hij aangedaan, »o, zeg me, van waar ge hem hebt gehaald, van wien ge hem hebt gekregen.«

En toen vertelde de berijder, dat enkele dagen geleden een verwoed gevecht met een vijandelijken stam had plaats gehad en dat hij bij die gelegenheid het paard was machtig geworden.

»Maar ik sta 't u weer af,« zei hij met echte Bedouïnentrots en zielenadel, »het behoort immers u.«

»Dank, dank,« stamelde Hamah aangedaan en bood toen zijn kameel in ruil aan.

Doch de Bedouïn weigerde.

»Oog om oog en bloed om bloed,« zei hij, »waar 't onze vijanden geldt. Doch zooals wij gastvrij zijn voor ieder, wien we onderdak en hulp beloofd hebben, zoo zijn we edelmoedig en gulhartig voor onze vrienden, niet waar? Stijg op — dit paard behoort aan u.«

Hamah steeg dankend op en riep tot de mannen:

»Nu ijl ik vooruit om 't groote nieuws te vertellen aan mijn vrouw en mijn stam.«

Het edele dier, als wist het, wat het te verrichten

»Nu ijl ik vooruit, om 't groote nieuws te vertellen
aan mijn vrouw en mijn stam.«

had, vloog als de wind over de vlakte, en heel spoedig kwam Hamah bij de tenten van zijn stam met de jubelkreet op de lippen:

»Allah zij geloofd, mijn broeder is terug.«

Dien avond was er feest in het Bedoumenkamp, een

feest ter eere van Hamah en zijn ros, en dus werd het geliefkoosde gerecht gereed gemaakt. Een schaap werd geslacht, in stukken gesneden, met water in een pot gedaan en toen te vuur gezet.

Toen 't vleesch half gaar was, werd het in een houten kom geworpen, waaromheen de Bedouïnen zich zetten. Met hun vingers namen ze telkens groote stukken vleesch, die ze met graagte verorberden.

En toen 't maal geëindigd was, hieven ze vroolijke liederen aan, ter eere van den heugelijken dag, die een hunner met zoo groote vreugde vervulde.

Den volgenden morgen echter was er een gansch andere stemming in het Bedouïnenkamp. Alle vrouwelijke verwanten verlieten haar tent met ontbloot hoofd, een luid weegeklaag aanheffend voor den haar geliefden doode, die was heengegaan.

Dien nacht was Hamah gestorven.

Was het van overgroote vreugde? Wie zal 't zeggen. Hij was nu heengegaan en luid geweeklaag der vrouwen klonk door de zonne-stilte. Zijn lijk werd uit de tent gedragen en met zeepwater gewasschen. Nadat 't in doeken was gewikkeld, werd het met een zak koren ter aarde besteld.

Arme Hamah!

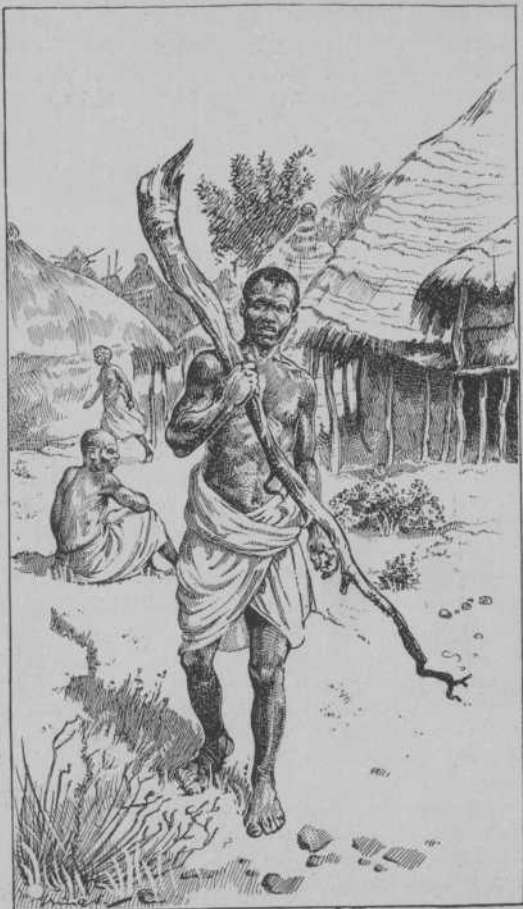
IV.

EBBENHOUT.

»Ik werd geboren«, aldus begon de nu reeds oude Neger zijn verhaal, »op een plantage van het graafschap Franklin in Virginië in het jaar 1858. Mijn vader was een dier ongelukkigen, die als »ebbenhout«, uit Afrika naar de nieuwe wereld zijn overgebracht. Zelf heb ik mijn vader nooit gekend, maar veel of alles misschien van wat ik weet, heb ik mijn beste moeder hooren vertellen.

Mijn ouders dan woonden oorspronkelijk in Dahomé in Afrika. O, wat heb ik meermalen hooren vertellen van vele en verschrikkelijke dingen, die daar gebeurden. Ik kan u niet alles meedeelen, maar wel weet ik, dat ik met open oogen, en kloppend hart luisterde naar het verhaal der slangen, die in Dahomé fetischen zijn, door de meest strenge wetten beschermd, in 't bijzonder den slang, genaamd »Dânhgbwe«. Deze slang is van gemiddelde grootte, ongeveer twee meter lang en met bruine, gele en witte vlekken geteekend. Voor mijns vaders tijd stond op het dooden der slangen de doodstraf; in mijns vaders tijd was deze in een straf veranderd, die, hoewel uiterst streng, niet altijd de dood tengevolge had.

Eens had mijns vaders broer zoo'n slang gedood, met nog twee andere mannen. Wat deed men? Men bouwde drie kleine hutten van droge stokken, met droog gras bedekt. Op de schouders van elk der onge-

Dahomé-Neger.

lukkigen werd nu een hond gebonden, benevens een jong geitje en twee kippen. Een hoeveelheid palmolie werd over hen uitgegoten en op hun hoofden werden balanceerende open kalebassen geplaatst, die met dezelfde stof gevuld waren, zoodat bij de minste beweging de kalebassen moesten omvallen en de olie over het hoofd en het lichaam naar beneden stroomde. Zoo moesten ze, na enkele keeren om de hutten geloopt te zijn, er in kruipen. De hond, de geit en de kippen werden hun eerst van de schouders genomen en met hen in de hut gedrongen. De deuren werden nu gesloten; een menigte volk plaatste zich om de hut, die in brand werd gestoken. De droge grondstoffen, waarvan de hut gebouwd was, ontvlamden als buskruit en de ongelukkigen braken door de brandende wanden en het dak heen en trachtten den meest nabijzijnden stroom te bereiken, terwijl zij gevolgd werden door de menigte, die ombarmhartig op hen lossloeg en hen met aarde wierp. Indien zij 't water bereikten, waren zij veilig en gered, doch wee de ongelukkigen, die te veel geleden hadden door de vlammen, om 't water te bereiken.

Mijn vaders geboorteland is een schoon land. Als men de sombere, treurige bosschen en moerassen achter zich heeft, verlustigt zich het oog in de open vlakte van Dahomé; haar verleidelijk voorkomen wordt nog verhoogd door aanplanting van helder groene boomen en heesters, waarmede de helling der heuvels is versierd, alsmede door reusachtige, eeuwenoude boomen. Men vindt er veel palm- en katoenboomen. De gier en de valk zweven er in grooten getale hoog in de lucht en de veelkleurige, insekten-vangende vogels bewonen de lagere lagen van den dampkring. In dit land, waarin ook de Amazonen leefden, vrouwelijke soldaten, die

aan het hof een hooge plaats innamen, hebben mijn vader en moeder gewoond. Zoolang ze daar leefden, te midden van hun stamgenooten, hadden zij het naar wensch, doch toen zijn de blanken gekomen, de beschaaftde blanken en die hebben aan hun rust en hun vrede een einde gemaakt.

Na de ontdekking van Amerika had men hier menschen noodig om het goud te halen uit de mijnen en later om het katoen te verbouwen en de koffie. Men had menschen noodig! Was het dus wonder, dat men 't oog sloeg op Afrika, waar zooveel negers woonden, die, hoewel geen menschen in den goeden zin van 't woord, toch menschelijken arbeid konden verrichten? Toen kwamen de slavenhalers. De kapiteins dezer schepen begaven zich naar de kusten van het zwarte werelddeel en deden hier hun voordeel met den naijver, die steeds tusschen de inlandsche koningen heeft bestaan. Van dien naijver maakten ze heel handig gebruik en verwekten oorlogen. En zooals 't in iederen oorlog gaat, ook in den oorlog tusschen beschaaftde blanken, zoo ging 't ook hier: de overwinnaar maakte zijn krijgsgevangenen. Die krijgsgevangenen werden door den kapitein van den slavenhaler gekocht, ingewisseld liever, voor alles, wat den zwarten koning kon behagen: stoffen van helle kleuren, snuisterijen van glas, kakelbonte parasols en ook door de blanken vervalschte, geestrijke dranken.

Was de inkoopsprijs vastgesteld, en de zaak beslist, dan laadde men het ebbenhout in, als groote handelswaar.

O, wat heeft mijn moeder me meermalen verteld van dien verschrikkelijke overtocht! Mijn vader zat in een ruimte, waarin nauwelijks vijf en twintig menschen konden adem halen, met meer dan 300 lotgenooten;

driehonderd voor één ruimte, nauwelijks voldoende voor 25 man.

De arme verkochten moesten steeds op hun zij slapen, overeind staan konden ze niet, dit toch gedoogde niet de lage zoldering. Soms speelde een matroos op de viool en dan lachten de ongelukkigen nog en klaptten in de handen, als hun kettingen het hun ten minste toelieten.

»Allons, mijn kinderen, danst, vermaakt u,« riep dan de kapitein met een donderstem, en hij liet de zweep klappen — en dan dansten de arme zwarten uit angst.

Voor al een zekere kapitein Ledoux heeft zich hier veracht gemaakt.

Het spreekt van zelf, dat de sterfte aan boord gedurende de overtocht, verschrikkelijk was. Toen mijn vader naar Amerika werd overgebracht, waren er van de 600 menschen gedurende dien korten tijd 400 gestorven.

En dat was een vruchtbare overtocht!

Maar toch, ondanks zooveel verlies aan ebbenhout, was een dergelijke tocht zeer voordeelig. Op de kust van Afrika toch was vader voor ruim honderd vijftig gulden gekocht en in Amerika bracht vader ruim duizend gulden op.

In Amerika gekomen moest vader als slaaf dienst doen op een plantage. Hier werkte hij vijftien uren in den zomer en veertien uren in den winter en in ruil daarvoor kreeg vader alle jaren een hemd en een broek, soms, als de meester tevreden was, een gordel van calicot en iedere maand een pint zout en een vaatje mais.

Vader en moeder woonden in een slechte hut van takken en ze sliepen op de bloote aarde.

En dan de geeselende zweep!

Zweepslagen joegen hen voort naar de plantage, zweepslagen herinnerden
iederden moeden neger aan zijn plicht op 't werk.

's Morgens wekte hen de zweepslag; zweepslagen joegen hen voort naar de plantage, zweepslagen herinnerden iederen moeten neger aan zijn plicht op 't werk. O, die verschrikkelijke slavernij! Het groote wetboek schreef de straffen voor: oor afknippen was al een heel gewone straf; het halsijzer met een gewicht van vele kilo's niet minder, terwijl voor ergere misgrepen het tonguitrukken en het ophangen waren uitgevonden.

Ik behoef u niet te vertellen, dat ik onder de meest treurige omstandigheden werd geboren. Ik kan niet zeggen, dat mijn meester wreed was. Vergeleken met vele anderen was hij zelfs een humaan mensch.

Maar — ik had met meer rekening te houden dan alleen met mijn meester.

Allereerst de hut, waarin wij woonden; die was veertien voet hoog en vijftien breed en diende als woon- en slaapvertrek en keuken voor vier menschen. Ruiten kende het hutje niet; er was slechts een opening in het dak, waardoor de wind vrij spel had. Een fornuis, dat het hutje in den winter kon verwarmen, kenden we niet. Er was een kleine haard, waarop mijn moeder de maaltijden bereidde voor vele slaven.

De warmte in den zomer was ondragelijker in dat vunzig hol dan de koude in den winter. 's Nachts sliepen wij allen op een stapel vuile lorren, terwijl wij, kinderen, Amande en ik, daags geen spelen kenden, waarmede andere kinderen zich vermaakten.

Doch wij hadden ook weinig tijd tot spelen. Velen en onaangename arbeid moesten wij dagelijks verrichten. Het vreeselijkste werk was het brengen van een zak graan naar den molen.

Zoo'n zwaren zak werd op den rug van het paard geworpen. Soms, tijdens den loop van het paard, verplaatste zich het evenwicht en de zak viel. Ik viel

mee en daar ik niet sterk genoeg was, hem opnieuw op te laden, moest ik wachten tot een voorbijganger me hielp. Dat wachten duurde somtijds verscheidene uren, die ik dan in een verschrikkelijken angst doorbracht.

En o, als ik dan eindelijk, na zooveel uren afwezigheid, terug was gekeerd! Dan kletste de zweepslag van mijn meester striemend op mijn, nog zoo gevoelig, lichaam.

Meen niet, dat ik in mijn jeugdjaren ooit ordelijk heb mogen eten met andere menschen. Wij, kinderen, telden in 't geheel niet mee, wij bekwamen onze maaltijden op de manier der honden, wien een brok en een hap wordt toegeworpen, naar believen der menschen. Heel zelden viel 't ons te beurt, dat wij aan den bak schaften en dan nog steeds met onze vingers.

Mijn grootste emotie — o, ik herinner mij 't nog zoo goed — was, de boeken van mijn jonge meesteres, het dochttertje van onzen heer, te brengen tot op den drempel der school.

Zoo'n school, waarin ik dan door de open deur kijkende, de kinderen zitten zag, was voor mij een paradijs, waarin ik, arm slavenkind, nooit zou mogen binnengaan.

Op een morgen, dien ik nooit zal vergeten, werd ik gewekt door het gebed mijner moeder, die bij ons geknield lag.

»Moeder, moeder,« wilde ik roepen, doch de goede vrouw beduidde mij, dat ik haar niet storen mocht in haar gebed.

Nog hoor ik die innige toon, waarop zij de overwinning afsmeekte van God voor de legers van Lincoln en de vrijheid voor haar kinderen.

Toen, na 't gebed, vertelde moeder ons, dat de oorlog

was begonnen en dat zijn afloop dit wonder kon voortbrengen: de vrijwording der slaven in Amerika!

Nog herinner ik mij de ontroering, die vreemde, zenuwachtige ontroering, die er dagen lang onder ons, arme menschen, was. De negers konden noch lezen, noch schrijven, van wie of waar zouden zij 't hebben kunnen leeren; toch was er niemand onkundig van alles, wat er werkte en broedde in het groote rijk.

Een der negers, twee maal per week gaande naar het ver afgelegen posthuis, hoorde de gesprekken der blanken af en verspreidde, teruggekomen, door middel van een vinger-taal, die alle negers op de plantage kenden, het gehoorde nieuws.

O, die verschrikkelijke, bange dagen tijdens den oorlog!

Nog hoor ik de smartkreten der armen, als een hunner familieleden was gebleven in den oorlog om de vrijheid, nog hoor ik 't geweeklaag der vrouwen, als een hunner dierbaren ten doode toe was gewond.

Doch, nog klaarder dan dit alles staat mij den morgen in 't geheugen, toen wij allen moesten verschijnen voor het »groote huis«, dat was het huis van onzen meester.

De familie stond voor de woning, een officier der Vereenigde Staten gaf mededeeling van de acte onzer vrijwording.

Mijn moeder omhelsde mij toen met tranen in de oogen en haar stem snikte: »Mijn kind, mijn kind.«

Nu waren wij vrij, vrij!

Wat zou er nu van ons worden? O, menig onzer, ik herinner 't mij nog goed, voelde zich als een arme gevangene, die jaren lang opgesloten is geweest en na zijn bevrijding angstig is voor het licht, dat hem pijn doet, angstig voor de vrijheid, die hij niet kent. Ik zelf weet dit alles nog goed, maar toch hebben velen

bewezen, dat ze de vrijheid waard zijn geweest. Ik zelf — en ik deel dit mede met verklaarbaren trots — heb mijn vrijheid, die ontwikkeling met zich bracht, wel weten te benutten. Thans ben ik: Blooker Washington, een oud-slaaf, op dit oogenblik leidende de Negerhoogeschool te Tuskegee in Albana, en ik zeg het graag den man na, die schreef: De eenige zaak, die er voor de Negers te doen is, is ze blank te wasschen, want slechts in uiterlijk is er verschil tusschen beiden.

NASCHRIFT.

Wie meenen mocht, dat de handel in ebbenhout voor goed tot het verleden behoort, vergist zich. Het is waar, vele landen hebben de slavernij zoo in moederland als koloniën afgeschaft, doch in Afrika worden jaarlijks nog duizenden ongelukkige negers onverbiddeijk vervolgd en gevangen in hun dorpen, om tot dienstbaarheid te worden verlaagd.

Deze vervolgers zijn bijna altijd Arabieren.

Het is nacht. Het Negerdorp is in diepe rust, alle hutten staan daar stil onder den prachtvollen sterrenhemel. Stil liggen de lage boschjes en de struiken, die de hutten omringen.

Plotseling in die nachtstille breekt het rumoer los. De aanvallers, in geheimzinnige stilte genaderd, springen op een teeken van den hoofdman op. Ze ontsteken de toortsen, die nu den omtrek geheimzinnig verlichten, en de wapens zwaaiende, stormen ze woest tierend op de hutten aan.

In een oogwenk staan vele dezer in brand. De arme menschen, verschrikt ontwaakt, vliegen door de vlammenzee naar buiten.

Aan verweer is niet te denken. Ieder zoekt een goed heenkomen door de vlucht.

Doch waar moeten ze heen? — Het is nacht; wapens hebben ze niet en wat vermogen eenige mannen, die geen goed gewapend leger vormen, tegen zoo'n groote overmacht?

De ouden van dagen, als nietswaardig materiaal, worden vermoord, alsmede de gebrekkigen en zij, die een wanhopigen weerstand bieden.

Weldra is dan ook de grond bedekt met lijken.

Als de dag aanbreekt, worden de enkele gevluchten in de bosschen en struiken, waarin ze zich verborgen hielden, opgespoord en als dan allen op een hoop zijn gedreven, wordt het ebbenhout gesorteerd.

Met kettingen worden de ongelukkigen, die handelswaarde hebben, ten getale van 20 of 30 aaneengeregen en voortgejaagd naar de slavenmarkt, uren en dagen reizens verder.

Met behulp van een lange schandpaal met verscheidene openingen worden zij, die dreigen te vallen of te struikelen uit vermoeidheid, overeind gehouden. Zoo trekt men door de woestijnzanden zonder water, zonder voedsel, zoo trekt men door de verschroeiende woestijnwinden.

De Arabieren zelf gaan naast de ongelukkigen te paard of op een kameel en ze slaan met felle slagen op de arme ongelukkigen, om hen te dwingen spoed te maken, of om hen neer te schieten, die uit onmacht niet meer kunnen voortgaan.

Als de stoet op 't eind van den weg gekomen is, is deze bedekt met vele, vele lijken.

Op de slavenmarkt gekomen, heeft het aantal gevangenen minstens het twee derde gedeelte verloren door ontberingen en de roede der beulen. Zendelingen hebben

genoteerd, dat eens op een convooi van 13 000 gevangenen slechts 3000 op de bestemde plaats aankwamen. Op de markt zelf maakt de dood, tengevolge van vele en velerlei ziekten, verder nog haar slachtoffers.

Te Kouka blijven de cadavers verspreid in den omtrek liggen en verrotten langzaam. Elders stapelt men dooden en stervenden op in een Knekelhuis, waar de hyéna's zorgen voor de begrafenis.

Treurig lot van zoovele arme Negers, die toch ook menschen zijn.

EBBENHOUT. (Vervolg.)

GESPREK IN EEN SPOORWAGEN.

Nat Jones; — oppasser in een slaapwagen (neger).

Een Engelschman.

Engelschman: Heb je den tijd, Nat, wat te praten?

Nat: Zeker, mijnheer; er zijn weinig passagiers; ik heb het dus niet druk.

E. Ben je al lang in den spoordienst.

N. Al twee jaar, mijnheer.

E. En al een aardig duitje bespaard?

N. (glimlachend). Och, mijnheer, toen ik jong was, heb ik wel eens gedroomd van rijk worden — maar dat is een illusie gebleven. En weet u wat wij, Negers, tegenhebben? Niets dan dat ééne, dat niet is weg te wisschen: onze huidkleur. De blanken hebben een vooroordeel tegen onze huid, onze lippen, ons haar, onze jukbeenderen, ons ras, en dat vooroordeel staat ons in ons streven naar geluk in den weg.

E. Dat alleen, mijn vriend?

N. Ja, mijnheer, dat alleen.

E. Waar ben je geboren, Nat?

N. In Virginië mijnheer, dat ten tijde van den onafhankelijken oorlog de meest bevolkte en rijkste staat was van de 13, die Engeland gehoorzaamheid opzegden.

E. Daar is een merkwaardig man uit uw land voortgekomen. U kent hem zeker?

N. Zou ik hem niet kennen, mijn land-, ras-, en tijdgenoot, den grooten Blooker Washington? En is hij niet het bewijs van 't geen ik zei, dat wij alleen maar

blank gewasschen behoeven te worden om met dezelfde achting te worden bejegend als de blanken?

E. Herinner jij je nog de groote gebeurtenis van je vrijwording?

N. Of ik me dat herinner, mijnheer. Wie kan zoo iets vergeten. 't Was bij zijn proclamatie van 22 September 1862, dat Abraham Lincoln verklaarde te rekenen van 1 Januari 1863 als vrij te beschouwen alle slaven, in welk gedeelte van het land ook, dat in opstand mocht zijn tegen de Vereenigde Staten.

E. Wat deedt ge in uw jeugd?

N. Op de plantage verrichtte ik allerlei arbeid: hout-hakken, water aanbrengen en veldarbeid. Wij stonden gelijk met het vee van den planter; deze verkocht ons, omdat hij ons ook had gekocht.

E. Heb je maar één heer gehad?

N. Ja — ik wel, maar — —

E. Wat bedoel je, Nat?

N. Och mijnheer, daar zijn dingen, die je zoo moeilijk kunt vertellen, als je een hart hebt. Maar kom, ik zal probeeren 't u geregeld te vertellen.

't Was op een dag. Wij hadden hem wel gezien, zooals hij daar stond met de armen op de omheining geleund, den slavenhandelaar, en begrepen, dat hij een keus zou doen. En 's avonds mijnheer, zochten wij vergeefs onzen broer. Vader en moeder waren wanhopig, ik niet minder. Mijn broer was verkocht en weggevoerd en nooit hebben we meer iets van hem gehoord.

E. Droevig. En de hut, waarin je woonde?

N. Was treurig, mijnheer.

E. Kun je lezen, Nat en schrijven?

N. Nu wel, mijnheer, maar dat heb ik pas na onze vrijwording geleerd.

De pachter en alle blanken zorgden wel, dat wij deze

kunst niet leerden. Het naar school gaan was den gekleurden, van welken leeftijd ook, ten strengste verboden.

E. Hoe weet je dan, wat er gebeurde bij den oorlog?

N. We wisten alles mijnheer. Een boodschapper, die naar een naburige stad was gezonden, doolde uren lang in de buurt van 't postkantoor en ving de nieuwtjes op en 's avonds gingen ze van mond tot mond en van hut tot hut.

E. Hebben, naar je meening, de negers hun vrijheid zich ten nutte gemaakt?

N. Niet allen, mijnheer, helaas neen. Er zijn er, die hun vrijheid hebben misbruikt en tot losbandigheid en luiheid zijn vervallen. Maar — dat kunnen de goeden niet helpen. Overal vindt men goede en slechte menschen, mijnheer. Maar — de blanken zijn ook zoo wreed; u reist hier, kunt dus weten, dat men in een hotel een landlooper zou opnemen om een professor, een Blooker Washington, den toegang te weigeren.

E. Lincoln zelf beweerde toch, dat er zulk een enorm verschil is tusschen een blanke en een neger, dat beiden nooit op den voet van gelijkheid kunnen behandeld worden, en dat de meerdere plaats toekomt aan de blanken.

N. Zeker, mijnheer, dat zegt Lincoln, maar 't is juist onze Blooker Washington, die tegen deze meeningen den strijd heeft aangebonden.

E. En wie heeft gelijk?

N. Dat zal de toekomst leeren, mijnheer. In elk geval handelen de blanken wreed. U herinnert zich 't geval met die onderwijzeres. Niet? Dan zal ik 't u vertellen. Op haar school waren uitsluitend blanke meisjes van goede familie. Zij krijgt aanvraag tot toelating van een gekleurde, welke wordt ingewilligd. Wat deden nu de

blanke ouders. Zij namen hun kinderen van school. De onderwijzeres verklaarde toen, dat haar inrichting voortaan een kostschool was voor gekleurde meisjes. Wat deden toen de blanken? Zij maakten die onderwijzeres het leven onmogelijk; ze werd ten slotte bedreigd met gevangenneming, de vensters en deuren van haar school werden vernietigd en toen 't schoolgebouw zelf in brand gestoken. Nu, mijnheer, toen moesten de lessen aan de gekleurde kinderen worden opgegeven.

E. Dat is zonderling, Nat.

N. Zonderling, mijnheer. Kent u de geschiedenis van die onderwijzeres, mej. Noble.

E. Neen.

N. Ik kan ze u niet vertellen, mijnheer; ik moet weer aan mijn arbeid. Maar hier hebt u een courant, een oude. Lees u hem maar eens op uw gemak, wat u daarin vermeld vindt.

E. Dank je, Nat.

Mej. Henrietta Noble, opgevoed in Nieuw Engeland, was na haar ouders dood onderwijzeres geworden te Patesville. Toen ze hier kwam, waren de kinderen voor het grootste gedeelte een hoop vuile, kleine bedelaars. O, hoe lief was mejuffrouw Noble voor deze kleine vagebonden. Zij verdeelde onder hen de kleeren, die zij kreeg van haar vrienden uit het Zuiden, zij leerde hen het gezicht wasschen en het haar kammèn, en geduldig, het eene jaar in, het andere uit, had zij gezwoegd om hen de eerste beginselen van het onderwijs te leeren en den godsdienst. En — te vergeefs had zij niet gewerkt. Zeker was de zeer gunstige vooruitgang der gekleurden te Patesville, gedurende de vijftien jaar volgende op de vrijmaking, voornamelijk het werk van Henrietta Noble.

De blanken in de stad waren in den aanvang gansch niet met haar werk ingenomen. Na verloop van tijd leerden ze echter wel haar eerbied toe te dragen, en haar werk op prijs te stellen. Doch vriendschap vond zij bij hen niet, noch steun, noch liefde.

Na jaren onvermoeiden arbeid kreeg die nobele vrouw een hartkwaal, die hoe langer hoe erger werd. Om genezing te vinden — de doctoren te Patesville waren achterlijke geleerden — ging mejuffrouw Noble naar New York. Hier bleef ze een maand onder behandeling van een der eerste specialiteiten. Dit was natuurlijk kostbaar geweest. Haar spaarpenningen waren opgeteerd, en toen ze in Patesville was teruggekeerd, had zij slechts tien dollars over.

De professor had haar vooral voorgeschreven zich niet op te winden.

Juffrouw Noble had niet gedacht aan eenige moeilijkheid met de school. Toen zij vertrok, was hetzelfde comité van blanken in functie, dat toezicht op de school had gehad tijdens haar arbeid. En toen ze nu terugkeerde, was ze wel verwonderd, een mededinger te vinden naar haar vroegere betrekking.

Zeker, vele oude vrienden en vriendinnen begroetten haar vriendelijk bij hare terugkomst, maar toch ontdekte zij spoedig, dat haar tegenstander vrij krachtig gesteund werd.

En het verkrijgen van een benoeming was thans bijna een vraag van leven en dood voor haar, in elk geval een vraag van het levensonderhoud te verdienen.

De andere sollicitant was een jongmenschen, vroeger een der beste leerlingen van mejuffrouw Noble.

Er werd vergadering gehouden door het comité, dat over de benoeming had te beslissen. De vergadering werd door den voorzitter geopend. En deze sprak:

»De voornaamste, door deze vergadering van avonds te behandelen aangelegenheid is de benoeming van een onderwijzer aan onze lagere school. Er zijn twee sollicitanten: de eene is mejuffrouw Noble, de andere Andrew J. Williams.«

Toen las de voorzitter beide verzoekschriften voor, en verdedigde daarna de benoeming van den heer Williams, die een welsprekend en schoonen brief had geschreven.

»Wij moeten,« aldus sprak de voorzitter, »allereerst overwegen de aanspraken van mejuffrouw Noble. Zij is gedurende langen tijd bij ons geweest en heeft ons volk wel goed gedaan en wij willen nooit haar arbeid en vriendschap vergeten. Maar, alles wel bekeken, is ze daarvoor betaald geworden. Bovendien is zij een blanke en heeft haar eigen menschen om voor haar te zorgen. Daarbij wordt ze vrij zwak en het komt mij voor, dat ze nauwelijks in staat is om het onderwijs aan zoovele kinderen te verdragen en een rusttijd zou voor haar het allerbeste zijn. En dan, mijnheeren, is de stand van zaken deze: Zullen wij juffrouw Noble houden of ons eigen volk bijstaan? Het schijnt mij toe, dat er nauwelijks iets anders dan één antwoord mogelijk is. Zelfbehoud is de eerste natuurwet. Zijn er andere opmerkingen te maken?«

Men was 't eens met den voorzitter en wilde gaan stemmen.

Doch nu stond de oude Old Abe op.

»Mijnheer de voorzitter,« zei hij, »ik veronderstel, dat ik het recht heb, in deze vergadering te spreken.«

»Zeker broeder, zeker, wij zullen u gaarne aanhooren,« zei de voorzitter.

»Welnu dan, als ik alle dingen zou vertellen, die juffrouw Noble voor de negers in deze stad gedaan

heeft, zou ik tot morgen-ochtend werk hebben. Gedurende vijftien jaar heb ik haar doen en laten nagegaan. Haar vader was kolonel bij de Yankee's; hij is gestorven, vechtend voor onze vrijheid, en zij kwam hier, toen wij — ook gij mijnheer de Voorzitter — geen kleeren aan het lijf hadden. Zij kwam hier en zij nam uw kinderen en mijn kinderen en zij onderwees hen met gezond verstand en leerde hun manieren en boeken-geleerdheid. Wie hielp onze kerk stichten? Wie anders dan zij. En dan te spreken over haar salaris! Tot voor vijf jaar betaalden wij geen dollar.

En dan, wat kreeg zij voor andere dingen, die ze gedaan heeft. Wie betaalde haar voor het onderwijs in de Zondagsschool? Wie betaalde haar voor de jongens, die ze uit de gevangenis hield? Wie heeft mijn eigen zoon gered van het pad, dat hem ten verderve zou leiden! Wie zat bij het bed van uw zieke vrouw, broeder Catten, en las haar voor uit het Goede Boek, toen er niemand anders was die lezen kon? En toen uw dochter een zuigeling was, mijnheer de voorzitter, en ziek en niemand wist, wat haar scheelde, wie zond om den dokter en betaalde zijn visite en wie hielp dat kind verplegen en gaf raad aan uw vrouw, wat zij doen moest? Wie redde het leven van dat kind?

En nu, na vijftien jaar te hebben geslaafd voor ons, na vijftien jaar dat zij onder ons heeft geleefd en zichzelf heeft gemaakt tot een der onzen, nadat zij oud en grijs is geworden, werkende voor ons en onze kinderen, praten wij er over om haar weg te doen en haar te laten sterven als een oud paard. De man, die vergeten kan, wat juffrouw Noble voor ons heeft gedaan, is de naam van Neger niet waard. Hij moest sterven en plaats maken voor een fatsoenlijken hond.

En dan, mijnheer de voorzitter, ik stem voor juf-

frouw Noble het eerst en het laatst en den geheelen tijd.«

Men bleek bewogen na deze redevoering en de stemming besliste ten gunste van juffrouw Noble.

Twee commissieleden zouden haar de boodschap brengen.

De gekleurde dienstbode deed open.

»Is juffrouw Noble thuis?« vroeg Catten aan de deur.

»Ja, komt u binnen, zij wacht op bericht van het comité.«

De vrouw liet hen in de zijkamer. Juffrouw Noble stond op van de tafel, waaraan zij had zitten lezen en ging hen tegemoet.

Zij bemerkten niet, dat juffrouw Noble, een stap naar hen toedoend, waggelde, en zij, in haar opgewondenheid, was zichzelve daarvan nauwelijks bewust.

»Juffrouw Noble,« begon Catten, »wij zijn hier gekomen, om u aan te kondigen, dat u benoemd zijt tot hoofd aan de lagere school voor het volgende jaar.«

»Dat is — o hartelijk dank,« zeide ze, »Het verheugt mij zeer, en« Ze legde plotseling haar hand in haar zijde en wankelde. . . . en

Een hevige aanval van pijn trok haar gelaatstrekken te zamen en belette haar verder te spreken. Zijn zou zijn gevallen, indien Old Abe haar niet hadde opgevangen, en haar op een sofa hadde gelegd.

De geneesheer werd ontboden. Maar zijn hulp bleek nutteloos te zijn. De onderwijzeres kwam niet weer tot bewustzijn.

Twee weken later was de andere sollicitant hoofd der lagere school.

V.

MODERN AMERIKA.

Drie etmalen in den trein!

»Zijn we er haast, vader?»

»Begint het je nu te vervelen, Karel?» vroeg mijnheer Van Dalen. »Nou, ik kan 't me begrijpen. Ook ik krijg er genoeg van langer als een weerloos sterveling tusschen de wielen voort te vliegen. Maar nog een paar uur geduld en we hebben Chicago bereikt. Maar kom, laten we nu naar den eetwagen gaan; ik heb honger.«

In den eetwagen was het vol etende reizigers, die vroolijk met elkaar praatten over 't nieuws van den dag en hoog opgaven van de schoonheden, op de reis van San Francisco tot Chicago gezien.

Voor al een oudachtig Franschman sprak vol vuur over de bekoorlijkheden der doorgevlogen landstreek.

»Mooi is de baai van San Francisco!» riep hij uit, »prachtig zijn de Nevada-bergen, waarover wij zijn heengestoomd. En te bedenken, dat, waar nu het machtige stoompaard vliegt, voor een veertig-, vijftig-tal jaren de Indiaan nog ronddoolde, die zich nu angstig en schuw heeft teruggetrokken. O, Amerika is een heerlijk land.«

Een jonge, Amerikaansche dame, die achteloos, met over elkaar gekruiste beenen, door het raam had gekeken over de verre vlakke, sprong op.

»Bravo!» riep ze den Franschman toe; »ja, er is maar één rijk en dat is het onze. Vier eeuwen geleden een

Amerikaansche trein.

wildernis, is nu de Unie de eerste onder de beschaafde natiën. En dien bloei en wasdom heeft ze bereikt in de laatste twintig jaar. En hoe komt dat? Door onze energie, onzen werkkraft en onzen wil.«

De Franschman lachte fijntjes.

»Het staat een Amerikaansche wel,« zeide hij, »als ze wat bluft op haar land en zijn inwoners.«

»Zeker,« viel de Amerikaansche gevat den spreker in de rede, »wij houden ervan te bluffen, te pochen en te roemen. Wij zijn, ziet u, zulk een buitengewone natie, dat wij het niet helpen kunnen een beetje blufferig te wezen, en de eenige man, tegen wien wij werkelijk opzien, is hij, die ons op den grond gooit en ons een blauw oog en gebroken neus doet oploopen. Wij staan toch altijd weer op — niets kan maken, dat een Amerikaan blijft liggen — maar wij gaan naar ons graf met groote bewondering voor alle kracht, die ons op den vloer heeft gesmeten, hieronder ook te verstaan de kracht van den geest. Dit heeft zóó mooi en zóó waar gezegd onze beste schrijfster van deze dagen: Gertrude Atkeston in haar boek: Amerikaansche vrouwen en Engelsche huismoeders.«

Men had vol aandacht naar deze woorden van de jonge Amerikaansche geluisterd.

De Spanjaard in den hoek zweeg, want hij dacht aan zijn arm, ongelukkig land, dat zijn laatste koloniën voor kort aan de Vereenigde Staten had verloren.

»Dat arme Spanje,« zei de heer Van Dalen, die den zwijgenden Spanjaard niet had opgemerkt.

»Dat moest alles zoo gaan,« riep een Amerikaan met lange, zware, spits toeloopende bakkebaarden, »Spanje is oud en op en suf en versleten, het moest de plaats ruimen voor ons volk, dat krachtig is en energiek en

wilskrachtig. De sterke alleen mag heerschen en overwinnen.«

Zoo pratende was Chicago spoediger bereikt dan men verwachtte.

De trein stoomde het station binnen; handdrukken bezegelden de driedaagsche kennismaking, de beste wenschen werden meegegeven, en iedereen zocht in allerijl bijeen, wat hij met zich voerde.

Van Dalen en zijn zoon hadden spoedig het station verlaten, na bevel aan den dienstdoenden treinbeambte te hebben gegeven, omtrent de plaats der bestemming van hun bagage.

Even sloot Karel zijn oogen. O, die ontzettende drukte op het station, o, die walm van rook uit de duizenden fabrieksschoorsteen. Die rookkolommen, dik, olieig, zwart als de nacht stegen op, alsof zij zichzelf opstuwden en alles voor zich uitdreven. Aldoor kolkten de dikke stroomen op, zich boven uitspreidend tot uitgestrekte wolken, kronkelend en krullend en eindelijk heel hoog zich vereenigend tot een reusachtige rivier, wegstroomend langs den hemel, een zwart lijkkleed zoover het oog zien kon.

En met heimwee en groot verlangen dacht Karel terug aan de zonnige Japansche steden vol kleurenpracht.

»We zullen naar ons hôtél gaan en ons wat opknappen en verfrisschen,« zeide de heer Van Dalen, »en niet voor morgen onze tochten door de stad aanvangen.«

Nu, dat vond Karel best, hij was moe en verlangde naar rust.

Den volgenden dag tegen den middag maakten vader en zoon een tocht door Chicago, of beter gezegd er over heen, want de trein snelde over de viaducten,

welke op een verheffing van ongeveer 10 M., door de breede straten zijn aangelegd.

»We zullen straks de groote slachterijen gaan zien,« stelde van Dalen voor. »Die moeten we in elk geval hebben bezocht, anders zal men ons in Holland vragen, of we werkelijk in Chicago zijn geweest. Maar, het komt mij wenschelijk voor, voor dat doel een geleider mee te nemen.«

Dien middag gingen Van Dalen en zijn zoon onder deskundig geleide een wandeling doen door de reuzenstad, met haar drie-en-twintig verdiepingen hooge bouwgewrochten van ijzer en steen.

De geleider vertelde, dat de ontzaglijke onderneming aanvankelijk werd begonnen op zeer bescheiden schaal. Het terrein, waarop thans de reuzenslachterij is gebouwd, was voor veertig jaar niets anders dan een prairie. Vee werd naar de Chicago-markt gedreven van alle oorden in den wijden omtrek; op de prairie vond de te verkoopen kudde voedsel. Langzamerhand werden eenige loodsen gebouwd. Thans is de Stackyard een dorp en een der bedrijvigste der aarde. Het beslaat een oppervlakte van 500 acres, daarop liggen spoorbanen tot een lengte van 250 mijlen; straten zijn er ongeveer tot een lengte van 25 mijlen; het wordt verlicht door 5000 electrische lantarens en 200 booglampen; gestald kunnen er terzelfder tijd worden: 75000 stuks groot vee, 300000 varkens, 80000 schapen en 6000 paarden.

De wandelaars waren de inrichting genaderd.

Reeds bij den ingang — een smaakvolle poort — hoorden ze de dieren: geblaat, geloei, geknor, gekrasch, geschreeuw, en al deze geluiden vermengd met 't rollen der wagens, het klappen van zweepen, het fluiten van stoompijpen, en het schreeuwen van cowboys.

En binnengetreden op het reuzenterrein bleven vader en zoon verbijsterd staan.

»Hoeveel menschen werken hier wel?» vroeg de heer Van Dalen aan zijn geleider.

»Hier werken gestadig 50 000 menschen, voor een gezamenlijk jaarlijksch loon van 35 millioen dollars.

Kudden schapen versperden de bezoekers den weg, en met moeite schreden ze voort langs de gevulde, vierkante omheiningen van het ten verkoop staande vee.

»Halt,« zei de gids, »laten we hier even binnengaan.«

Hij ging de vreemdelingen voor naar een der kantoorlokalen, waarin morsjassen hingen.

»Laten we er een aantrekken,« ried de geleider, »dat zal verstandig blijken. We kunnen die niet missen bij onze ommegang door de slachterijen. Durft u 't ook?» vroeg lachend de geleider aan Karel.

»Natuurlijk,« antwoordde deze.

»Vooruit dan maar,« zei de geleider.

En ze gingen de reuzen-werkplaatsen door.

Wreedheid geschiedt hier niet. Het afmaken der dieren heeft plaats in een minimum van tijd; de gang van den arbeid zelf is als die van een machine. Zie, daar staan de dieren in volle levenskracht — een seconde later zijn ze gedood.

Volgende afdeeling: ze zijn gevild;

volgende: gereinigd;

volgende: gereed gemaakt voor het gebruik.

Dat alles gaat in een oogwenk, door de handen van honderden.

Elk werkman is een specialiteit. Hij wacht op zijn voorganger. Getreuzel mag en kan niet voorkomen. Alles sluit als een bus. Eén werkman kan de honderden, die na hem komen, door een oogenblik aarzelens

ongeduldig maken. Hij, de schakel, mag de beweging van den keten niet belemmeren.

Het duizelde de Hollandsche bezoekers. Zoo iets hadden ze nog nooit gezien: wat een grootsche onderneming; hoe greep alles hier in elkaar, welk een boven-menschelijke energie, werkkraft en tact was er noodig geweest om dat reuzenwerk zoo in elkaar te zetten. De heer van Dalen gaf uiting aan zijn bewondering.

»Och,« zei de geleider, »dat moest zoo worden. De Amerikaan kenmerkt zich door vlijt, koelbloedigheid, practische zin en door de zucht om geld maken. En wie die deugden heeft en 't laatste wil, moet slagen. En daarbij, wij hebben in ons reuzenland alles.

Emigranten zijn hier graag; 't ontbreekt dus niet aan werkkraften; zij leven hier als vrije individuen en vrijheid is noodig voor den arbeid; deze vond overigens een vruchtbaren grond voor den landbouw, in het bijzonder voor granen. Het verkeerswezen is zeer uitgebreid, en zooals ik reeds zeide, de emigratie op groote schaal hielp mede om Amerika te maken, tot hetgeen het thans is.«

»Dat is voor een deel ons werk nog,« zei vader tot Karel.

»Zeker,« zei de geleider, »het voornaamste element der vestiging is het Germaansche. Van de 60 millioen blanken, die de V. S. bewonen, heeft een derde Germaansch bloed in de aderen, d. w. z. bloed uit Duitschland, Nederland en Skandinavië. Het blanke ras overtreft in aantal ver al de andere rassen, de negers nemen in aantal nog toe, doch de Chineezers verminderen en heel sterk de Roodhuiden.«

»Weet u wel,« zei vader, »dat wij Hollanders eigenlijk New York hebben gesticht.«

»Ik weet het,« zeide de vriendelijke geleider. »De

Hollanders legden Nieuw-Amsterdam aan, dat wij later den naam New York gaven.»

»Dus is de Amerikaan ons veel dank verschuldigd,« zei vader lachend.

»Mijn oom,« zei de geleider toen, zegt altijd: »De tong der Vereenigde Staten is Engelsch, maar het hart en de durf hebben wij uit Oud-Holland.«

Dien middag zaten de Hollanders met hun geleider aan tafel.

Behalve zijn vrouw was er een knaap van twaalf jaar, Robbert geheeten.

Deze sprak niet veel, doch de vragen, die hij stelde, verrieden weetgierigheid en belangstelling in de onderwerpen, die werden besproken.

»Wat moet hij worden?« vroeg Karels vader.

De Amerikaan lachte.

»Handelsman natuurlijk,« antwoordde hij, »ik hoop hem op zijn zeventiende jaar als leider te zien optreden in mijn handelszaak.«

Karel, die in de vierde klasse van de H. B. S. zat, keek verwonderd.

»Als leider, mijnheer?« vroeg hij.

»Zeker,« antwoordde mijnheer Bookmen. »Van zijn jeugd af leert iedere Amerikaansche jongen op eigen beenen te staan en dan kan hij op zeventienjarigen leeftijd zonder steun of hulp zeker loopen. Ik ken chefs van zaken, die op hun dertigste jaar reeds zooveel geld hadden verdiend, dat zij duizenden dollars kunnen schenken aan inrichtingen van openbaar nut.«

»De Amerikaan,« zei de heer Van Dalen schertsend, »schijnt maar één liefde te hebben en wel de nobele liefde voor het fortuin maken, voor den dollar.«

»Neen,« antwoordde mijnheer Bookmen, »of misschien ja, maar niet zooals u het bedoelt. Amerika toont het

frissche leven vol hoop, vol moed, vol werkzaamheid, deugden, die als belooning het fortuin erlangen. Hier woont, om één voorbeeld uit de vele te nemen, hier woont de paardenkoning, begonnen met niets, thans millionair. Zijn stallen zijn gevuld met spannen van het beste allooi, van de edelste rassen, maar het oog des meesters waart van den morgen tot den avond over deze inrichting, een der voornaamste van Amerika.«

»Uw stad is een geweldige,« zei Van Dalen, »men voelt en ziet, dat hier dat groote, reusachtige bedrijf is, dat duizenden handen werk geeft. En de beste werktuigen staan u steeds ten dienste.«

»Dat moet ook,« zei de heer Bookmen. »De Amerikaan neemt altijd de machine van de beste qualiteit, die morgen meedoogenloos wordt vervangen, indien het blijkt, dat er daar juist nog iets beters is uitgevonden.«

»En uw volk vindt veel uit,« zei de heer van Dalen.

»Wij vinden uit wat we noodig hebben,« antwoordde de heer Bookmen. »Hebben wij behoefte aan een of ander instrument of werktuig, wij rusten niet, voor we 't hebben uitgevonden. Wat moet — kan, zeggen wij.«

»Maar uw land beschermt de uitvindingen,« merkte Van Dalen op.

»Wat billijk is,« zei de heer Bookmen. »In Amerika geeft men patent voor uitvindingen, dat men niet beschouwt als een gunst, maar als een recht van eigendom. Oorspronkelijkheid is natuurlijk een eerste vereischte. Er zijn er, die uit verre streken aankomen met het model van het product van hun peinzen en denken, gedurende dagen en nachten, om te vernemen, dat het denkbeeld reeds jaren geleden is uitgevoerd.«

»Het zou me wel aangenaam zijn voor mijn reis naar de andere groote steden der Unie, van u enkele getallen

te krijgen, die de grootte uitdrukken van Chicago's handel en bedrijf,« zei de heer van Dalen.

»Die kan ik u dadelijk geven,« antwoordde de heer Bookmen, opstaande en uit een kast een boek trekkende.

»Noteer maar, als u wilt.«

De jaarlijksche productie is:

Manufacturen	150	millioen	£.
Artikelen van ijzer	125	„	„
Kruidenierswaren	100	„	„
Papier	70	„	„
Schoenen	60	„	„
Landbouwwerktuigen	40	„	„
Kleederen	35	„	„
Steenkolen	30	„	„

»Dank u,« zeide de heer Van Dalen, »en uw banken, met welk een kapitaal werken zij wel?«

»Een hebben we er hier,« antwoordde de heer Bookmen, na even gezocht te hebben in hetzelfde boek, »die werkt met een kapitaal van 8 800 000 £.

»Houd maar op,« riep lachend de heer van Dalen, »die getallen beginnen me voor mijn oogen te warrelen, en daar ik in andere groote steden ook nog veel getallen zal moeten opschrijven, zal ik 't hierbij maar laten. Ik dank u.«

Den volgenden dag vertrokken vader en zoon uit de groote, geweldige stad, waarvan ik u het een en ander heb medegedeeld. Ook om u het contrast te doen zien en gevoelen tusschen deze wereld van moderne grootheid en de primitieve wereld, waarin ik u nu binnenleid, de wereld namelijk der Roodhuiden.

VI.

TOT ONDERGANG GEDOEMD.

Bloedrood gaat de zon onder achter de onmetelijke grasvlakte van Nebroska, in de verte begrensd door de hooge, zwarte bergen. De avond daalt en geheimzinnig zingt de wind over die oneindigheid van stilte, in het hooge, zacht wuivende prairiegras.

Ginds, heel in de verte, bruischt en klopt en hamert het groote, geweldige leven in de uniesteden, daar gaan duizenden en millioenen menschen rond, blanke en bruine en zwarte, daar wentelen de felle reuzenraden in de machtige fabrieken; daar klatert het licht uit honderden lantarens neer in de drukke, roezige straten, daar is des menschen almacht zichtbaar, hier staat de natuur in al haar trotschheid, in al haar grootschheid en verlatenheid en in al haar huiveringwekkende geheimzinnigheid.

Zette hier ooit een mensch den voet, hier in de wijddende stilte van de prairie?

Durfde ooit een mensch hier zijn geluid toe te vertrouwen aan die vreemde geheimzinnigheid; paarde hier ooit zijn gezang zich aan 't lied des winds.

Stil — de mensch is ook hier.

Daar komt hij aan, vele menschen komen daar aan! Ze komen daar aan in den reuzentrein, die aandondert uit de verte! Zie die felle, vurige oogen van 't zwarte monster — hoor, het gilt, het schreeuwt een leelijken schreeuw door de olympische rust dezer vlakte; zie, het werpt wolken van rook en smook op, die als dikke,

vuile pluimen optrekken naar den rein blauwen hemel, — en zoo snelt het monster van menschenhanden ontheiligend voort over deze vlakte....

Vroeger!

Daar in de verte naderen zij; eerst zichtbaar als een naderende lijn, langzamerhand zich verdikkend en nu goed zichtbaar als een groote kudde bisons, die daar in de verte als een donderlucht schijnt te liggen op de vlakte. De kudde nadert, nadert meer en meer en ge hoort het gestamp der duizenden bisons. Zacht beweegt de kudde zich voort als een golvende zee komende van verren horizon. Zie die koppen, die breede, forsche koppen, met ruige manen omhangen en met ontzagwekkende horens gekroond. Hun ademstoot is zwaar; en zwaar klinkt het geloei der stieren, die de kudde aanvoeren.

Plotseling schijnt de kudde als verdeeld te worden; een deel gaat links, een ander rechts uit. De stieren loeien met meer kracht; onrustig slaan hun staarten de flanken. Is er verraad?

Ja, daar rennen ze aan, de fiere zonen der prairie. Als uit brons gegoten schijnen ze neergezet op de paarden, er één geheel mede vormend; hun wuivende vederbos en de blauw-zwarte horens mengen zich met de manen hunner paarden; stevig omklemmen hun dijen de flanken hunner rossen. En terwijl hun oogen schitteren van fiere strijdlust, houden ze de speer gereed in de rechter- en de linkerhand aan het wapen in den gordel.

De kudde is in angst verstrooid. Groote en kleine groepen hebben zich gevormd en deze hollen voort over de vlakte, achtervolgd door de Roodhuiden.

Daar naderen ze een deel der kudde. Maar de bison is vlug, vlugger dan het paard, vlugger dan

Zie dien bison daar! Hij werpt zijn reuzenkop in de hoogte, om paard en ruiter op te nemen en dan neer te doen smakken en onder zijn zware hoeven te verpletteren.

diens ruiter. Zie die bison daar! Hij werpt zijn reuzenkop in de hoogte, om paard en ruiter op te nemen en dan neer te doen smakken en onder zijn zware hoeven te verpletteren. Doch ijdel pogen! De speer van den Indiaan dringt den bison diep tusschen de schouderbladen en dof kreunend stort het reuzendier ter aarde.

En dit is 't lot van vele bison geworden. Als de kudde in de verte nog slechts te zien is als een vage lijn, liggen een menigte bison dood of stervende op de vlakte.

De Roodhuiden vatten het jachtmes ter hand. Vlug worden de dieren van de huid ontdaan; de beste stukken worden uitgesneden en terug gaat het nu naar de legerplaats, nog ver weg.

Hier aangekomen wordt de dappere schare met kreten van vreugde en bewondering begroet en spoedig vlammen de wachtvuren hoog op en wordt het vleesch aan 't spit gestoken, en met graagte half rauw gegeten.

Er heerscht tot heden stilte in het kamp; doch als de maaltijd is geëindigd en de pijpen zijn aangestoken, raken de tongen los.

»Ja, ja,« roepen ze vol vurige geestdrift, »het was een goede vangst; onze medicijnmeester heeft ons het goed voorspeld, dat we een beste jacht zouden hebben.«

Plotseling verstomt het rumoer.

»Ja,« ze komen, — roept men van alle kanten en ademloos, met kloppend hart, wachten ze de ruiters af, die ginds in de verte in vliegenden vaart naderen. Het zijn de verkenners, nu terug van hun tocht. Wat zouden ze voor tijding brengen?

»Vele, vele mustangs zijn in aantocht«, zingen ze al uit de verte aan de wachtende stamgenooten toe, — »de voorloopers der kudde hebben we al gezien. Prachtige, zwarte hengsten! Ze vonden het terrein veilig en zijn

reeds tot de kudde teruggekeerd. We kunnen deze nog spoedig verwachten.»

Toen de nacht daalde en de wachtvuren nog eens goed voorzien waren, wikkelde een ieder zich in zijn deken, en spoedig sliepen allen een gerusten slaap; alleen de wachters bij de vuren en bij de paarden waakten.

Nauweijks staat de zon den volgenden morgen aan den wolkenloozen hemel of er komt beweging in de legerplaats. De een na den ander rijst op van den met dauw bedekten grond en strekt zijn leden, om de bloedsomloop weer te herstellen.

»Ginds, ginds!« roept eensklaps een der mannen, wiens nimmer falend oog in de verte de mustangs heeft zien naderen.

't Lijken nog stippen, die echter met de minuut grooter worden.

»Te paard, te paard!« klinkt 't nu vreugdevol van alle kanten en in een ommezien zijn de dapperen opgestegen en in twee groepen rennen ze de kudde tegemoet.

Voor de aanvoerder der mustangs gaat de prachtige hengst, daarachter als in gelid geschaard honderden, duizenden der edele dieren. De eerste afdeeling zijn ze voorbij, zij naderen de tweede, die nu plotseling te voorschijn komt. De leider springt terug; zijn hoeven slaat hij in de lucht; hij snuift, hinnikt angstig. De anderen begrijpen dit sein, keeren zich om en rennen heen, om op de eerste afdeeling te stuiten. Terug dus! Maar ook daar geen uitkomst. Als dol van woede en angst rennen de paarden heen en weer; de orde is verbroken en weldra vluchten zij in alle richtingen.

De Indianen hebben hun keuze gedaan; ieder zijn keuze.

Zij zwaaien de lazso boven hun hoofd, slingeren hem heen en weer en de strop valt om den hals van den mustang.

Zijn zwaaien de lazzo boven hun hoofd, slingeren haar heen en weer en de strop valt om den hals van den mustang. Een ruk nu van zijn rijdier, de strop wordt aangehaald en de mustang valt omver. Straks volgt een zware strijd. Dit dier moet getemd worden. De kluisters worden losgemaakt, de strik van den lazzo verwijderd en als de mustang wild van vreugde zijn vrijheid meent herwonnen te hebben, slingert de Indiaan zich op zijn rug, klemt zich aan de manen vast en omklemt de sidderende flanken met de knieën. Hoog steigert de mustang op, draait zich en keert zich en tracht zich op den rug te werpen. Doch, als een rots schijnt de Indiaan daar te zitten.

Het dier, als razend van woede en angst, doet een geduchten sprong, en rent dan als dol voort over de vlakte in toemelooze vaart. Wat zal 't einde zijn?

Groot, oneindig groot moge de vlakte zijn, groot de woede, de kracht van den mustang — grooter is de moed, de kracht van den Indiaan. Na eenige uren van wilden ren kan de mustang niet meer — hij heeft zijn meester gevonden.

En straks keeren de moedige mannen met hun buit terug bij hun jubelende stamgenooten, die hen met fiere vreugde ontvangen.

TOT ONDERGANG GEDOEMD. (Vervolg.)

Daar liggen de hutten weer! Ze liggen daar om een soort van plein, waarop ook een grootere hut staat. Voor de vele kleine, waarvan sommige met helgele en hel-roode strepen zijn versierd, branden vuren en daarom gehurkt, zitten weer de roode bewoners. 't Is reeds herfst; de krijgers zijn van de jacht teruggekeerd. Overal

hangen huiden te drogen of zijn de squaros bezig ze te looien. Op verscheiden plaatsen hangen stukken vleesch te drogen. Kinderen loopen rond; de meisjes dicht bij hun moeders; de jongens houden wedrennen of oefenen zich met boog en pijl, of beproeven hun krachten aan een speer. Aan de buitenzijde van het dorp oefenen de jongelieden zich, zij hoopen spoedig onder de krijgers te worden opgenomen.

Wie toch werpt als zij een tomahawk op 50 M. afstands in den stam van een dunnen boom en wie schiet als zij een in de lucht geschoten pijl doormidden; wie werpt als zij de lazzo over ieder bewegend voorwerp, waar vindt men stoutmoediger ruiters dan zij, met hun ros als samengegroeid?

Allen dragen zij dezelfde kleeding, een hertsleeren broek en jachtbuis, 't hoofd ongedekt, maar versierd met een vederen kroon; aan de voeten de mocassins. Om hun middel dragen zij een gordel, waarin de tomahawk steekt, aan den gordel hangt de pijp, hun tabaksbuidel en de zoogenoemde medicijnbuidel, waarin zij een of ander talisman bewaren.

In den kring der mannen heerscht een ernstig zwijgen. Groote rookwolken uitblazend, blijven zij in 't vuur staren. De scherpe, hoekige, harde trekken, de breed uitstaande jukbeenderen, de diepe rimpel op 't voorhoofd, de vonkenschietende oogen, geven hun een voorkomen van ernst en waardigheid, maar ook van aan banden gelegde hartstochten.

Als de avond is gevallen, neemt een der ouderen 't woord en met een eigenaardig, diep keelgeluid verhaalt hij van de daden van een beroemd opperhoofd. Ernstig en ingespannen luisteren de anderen toe en slechts zoo nu en dan wordt de stilte verbroken door een uitroep van bewondering.

Ook de jonge mannen zijn nader gekomen en luisteren eerbiedig en zwijgend toe.

Vrouwen noch meisjes mogen den kring naderen. Zij zijn voor het werk, ook 't zwaarste. Vandaar dat de vrouwen er grof en verstompt uitzien. Spreken mogen zij zoo min als de jonge lieden, tenzij haar iets gevraagd wordt. Zij zijn in alles de dienaressen van den man.

Doch reeds doemen andere beelden voor onze oogen op. Het is nacht, over de prairie hangt een geheimzinnig duister. Diepe stilte heerscht alom. Geen blaadje ritselt; geen nachtuil schreuwet. Maar 't is een stilte, die u beangstigt, die u schuw de oogen om u heen doet slaan. Wat was dat? Uit 't struikgewas schitterden u een oogenblik twee fonkelende oogen tegen. Verroer u niet! Hebt ge u vergist? Alles blijft stil. Maar neen, als de maan de wolken een oogenblik vaneen schuift, ziet ge een Indiaan, die als een slang over den bebladerden grond voortschuift. En nu uw oogen beter aan de duisternis gewend zijn, ziet ge er nog een en nog een en weldra wemelt het struikgewas van Indianen, die onhoorbaar, slechts op de toppen hunner vingers en teenen rustende, voortschuifelen. Geen takje knapt, geen blaadje ritselt; achter iedere struik, achter elke verheffing van den bodem blijven zij loerend liggen. Zij hebben bijna alle kleeren afgelegd, de huid is ingewreven met een olieachtige stof; het gelaat is met helroode en gele strepen beschilderd. De Indianen zijn op 't oorlogspad. Ge ziet om u en bemerkt op vrij grooten afstand een bende Roodhuiden, die juist zijn afgestegen en aanstalten maken hun legerplaats voor den nacht in orde te brengen. Hen geldt de aanval. Een tijdlang blijft alles rustig. De overvaling wordt uitgesteld tot den nacht. Eindelijk is in de legerplaats

alles stil. Enkele wachten staan, op hun speren leunende, over de vlakke te staren.

Bewoog zich daar iets? Hij buigt zich voorover, maar met één sprong vliegt de vijand hem naar de keel; niet zoo vlug echter of hij heeft door een luid geschreeuw de legerplaats in opschudding gebracht. Daar klinkt een lang aangehouden hiiiii! op zoo luide en doordringende toon, dat 't door merg en been gaat, onmiddellijk gevolgd door een gehuil, dat in staat zou zijn, ook den moedigste van schrik te doen verbleeken. Een bloedige strijd volgt; van weerszijden wordt met verbittering en doodsverachting gestreden. Den dapperen wachten de gelukkige jachtvelden, indien hij valt, en onvergankelijke roem, wanneer hij in zijn wigwam terugkeert, zijn gordel met vele scalpen versierd.

Voor ons staat het beeld van Berenklaauw, een der grootste opperhoofden der Sioux.

Hij is groot en fors gebouwd, zijn houding is voornaam en edel; uit iedere beweging spreekt kracht en moed. Zijn trekken zijn echt Indiaansch, scherp geteekend; in zijn oogen de fiere en scherpe blik eens adelaars. In het zwarte haar steekt de arendsveer als teeken zijner waardigheid, om den hals heeft hij een keten van berentanden en berenklauwen. Op den leeftijd, waarop andere jongelieden pas als krijger worden opgenomen, had hij reeds meer heldendaden verricht dan menig oud krijger. Had hij niet den Grazzly van 't Rotsgebergte met het mes gedood; had hij niet alleen den strijd aangebonden met een tiental Apachen, die zijn paard hadden gestolen en was hij niet te paard en met vele scalpen teruggekeerd? Berenklaauw was een groot krijger, maar ook een betrouwbaar

vriend. Wie met hem de vredespijp had gerookt, kon geen beter beschermer begeeren.

Zijn rechtvaardigheid kende vriend noch vijand; zijn eerlijkheid was boven elke verdenking verheven. Op

B-renklauw.

een van hun verre tochten naar 't Oosten waren de Sioux gestuit op vreemde mannen, die niet rood waren als zij. Bleekgezichten hadden zij ze genoemd. De Sioux hadden hen willen aanvallen, maar Berenklauw was daar tegen opgekomen. Wat wenschten de

bleekgezichten? De blanken maakten hem duidelijk, dat ze kwamen jagen en verder westwaarts wilden, waar men hen verteld had, dat veel goud gevonden werd.

En toen Berenklaauw hen beduidde, dat zij waren op de jachtgronden der Indianen, hadden zij slechts gelachen. Toen beval hij hen terug te keeren, maar als antwoord had een der blanken zijn geweer opgeheven en hem met dat donder en bliksem voortbrengende wapen gedood. Zijn kameraden hadden zijn voorbeeld gevolgd en vele Sioux waren gevallen. Slechts weinigen waren ontkomen en die hadden met moeite zich meester kunnen maken van het lijk van hun opperhoofd. Onder de stammen der Sioux heerschte groote rouw; overal in de dorpen klonken de klaagzangen. Wraak, bloedige wreuk zou er genomen worden.

De begrafenis was voorbij. Berenklaauw, op zijn paard vastgebonden, voorzien van al zijn wapens en zijn medicijnbundel, was met dat ros begraven en daarna had men den grafheuvel rondom met zware steenen bedekt. Die plaats was voortaan den Indiaan heilig. De bleekgezichten waren teruggekomen, steeds talrijker en hun geweren hadden dood en verderf gebracht onder de Sioux. Menigmaal hadden deze zich verbonden met de omwonende stammen, maar tevergeefs. Toen was de tijd gekomen, dat zij de blanken hadden toegelaten in hun gebied, die bleekgezichten brachten handelswaren mee. Vraag niet, hoe duur zij hun prullen lieten betalen; de Indianen kochten graag de koralen en andere versierselen; vraag niet, hoe menigmaal de Indiaan bedrogen werd. De Roodhuiden kregen geweren en hoe slecht ze mochten zijn, zij wisten ze spoedig beter te hanteeren dan de blanken.

Toen werden zij gevaarlijke vijanden. Maar de bleekgezichten hadden een machtiger wapen: het vuurwater.

Arme Indianen; de blanken, riepen de laagste hartstochten in hen wakker en voerden hen ten ondergang met hun vuurwater. De gouddorst, de zucht naar rijkdom doodde alle zachtere gevoelens in den blanke.

Daarvoor werd de Indiaan verdreven uit zijn jachtvelden; opgejaagd als een stuk wild, vervolgd als een ondie. Altijd verder en verder werden de Roodhuiden gedreven; altijd kleiner werd hun gebied en zoo, door de overmacht zijner geweren, zijn vuurwater en zijn meerdere ontwikkeling, wierp zich de blanke op als hun meester. Hij, die door geloof en beschaving had moeten weten, dat hij deze krachtige, schrandere en scherpzinnige natuurmenschen had op te heffen tot een hooger ontwikkeling, offerde aan zijn geld — en winzucht gansche stammen op. Het gezonde, kernkrachtige volk ging onder door vroeger bij hen onbekende ziekten.

De fiere, vrije zoon der prairie zag zich een gebied aangewezen, waarbinnen hij als opgesloten was; hij, wiens eerste levensvoorwaarde was: ruimte, afstand. Nergens rust, nergens vrijheid, nergens voedsel. Want verdwenen zijn de ontzaglijke kudden buffels, weg de mustangs; als de Indianen ten prooi gevallen aan de indringers, die hun forten en steden steeds meer vooruitschoven.

Arm volk, dat alle eigenschappen bezat om een groot volk te worden, nu telt ge uw leden nog slechts bij weinige duizenden.

En die weinigen? Zoekt hen in de steden der blanken, waar zij, in lompen gehuld, vermagerd en uitgehongerd rondzwerven. Zoekt hen op de rivieren, waar zij als ellendige visschers hun bestaan rekken. Zoekt hen op de houtvloten, die de rivieren afdrijven. Zoekt hen overal, slechts niet op de prairie, slechts niet te paard.

Zoekt hen, maar zoekt goed, want 't zal u moeilijk vallen den zoon der prairiën te herkennen in den schuwen, vervuilden bedelaar, wiens oogen niet meer fier en zelfbewust rondzien, wiens oogen slechts spreken van lagen hartstocht en doffe berusting.

Ja, sla uw oogen neer! Maar dieper wordt de blos van schaamte, die uw wangen kleurt, wanneer gij ziet, wat er in die mannen voor kracht schuilt. Bezoek Canada, bezoek de in 't veld verspreide boerderijen, omgeven door welige weiden en vruchtbare akkers. De bewoner, die u gastvrij en vriendelijk ontvangt is — een Indiaan! Verwonder u, maar bewonder ook de geest- en levenskracht van een volk, dat, schoon verdrukt, getrapt, geslagen, zulke nakomelingen bezit.

INHOUD.

	Bladz.
1. EEN GOED ZOON	5—24
2. RIJK WORDEN	25—44
3. MIJN BROER IS TERUG	45—58
4. EBBENHOUT	59—78
5. MODERN AMERIKA	79—88
6. TOT ONDERGANG GEDOEMD	89—102

UITGAVEN VAN H. TEN BRINK TE ARNHEM.

PRETTIG LEZEN

8 deeltjes

door G. ELGERSMA.

ALLE DEELTJES ZIJN HERDRUKT
EN VAN NIEUWE PLAATJES
VOORZIEN.

Prijs: 1—2 st. f 0,55, 3 st. f 0,65
4—8 st. f 0,70.

.... Oorspronkelijk zijn de boekjes
overal, geen navolging of vertaling van
uitheemsche modellen: **Nederlandsche**
leesboeken die wij van harte welkom
heeten

.... Wij bevelen deze boekjes met
aandrang aan; zij zullen ook zonder
onze aanbeveling hun weg wel vinden,
maar wij stellen er prijs op, later te
kunnen getuigen, dat wij tot dat succes
toch ook het onze hebben bijgedragen.

Zernike in: „De School.”

In de Serie-WIRTZ is naast **NIEK VAN DEN BOVENMEESTER** ook verschenen:

THIJS EN THOR

door W. G. VAN DE HULST.

LEESBOEK VOOR HET ZESDE EN ZEVENDE LEERJAAR.

TWEDE DRUK.

De pers beoordeelde dit nieuwe werkje van
den bekenden auteur ongemeen gunstig.

De School met den Bijbel: Een pakkende historie en in de details zoo hoog ge-
houden, dat — ik twijfel niet — de leestoon ook zijn kracht en opgewektheid bewaren
zal tot het einde toe... Onze school en haar literatuur is wederom verrijkt en
verfraaid.

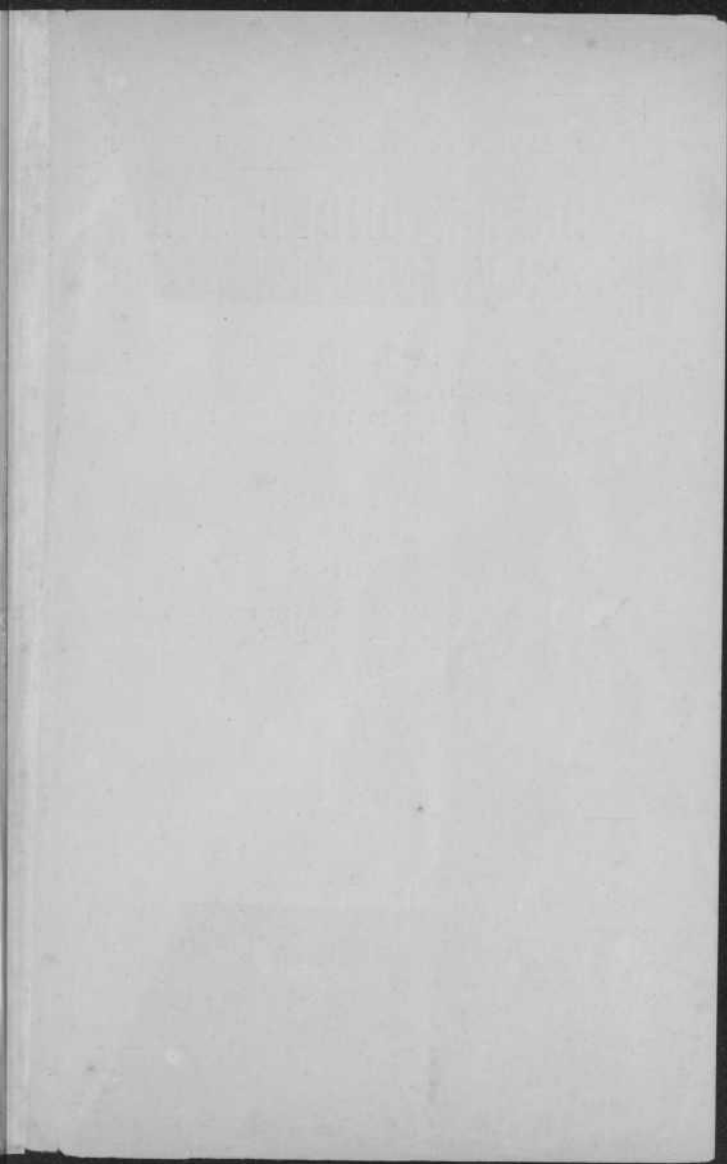
De Vrije mensch: Een verblijdende aanwinst van goede kinderlectuur.

De Nederlander: Wanneer de „Vereeniging tot bescherming van dieren” nu het
hart van de kinderen openen wil voor het leven van het dier, laat zij dan **DIT**
boek bij 1000den verspreiden!

De Hollandsche Lelle: ... dit eenvoudige boekje reken ik onder het beste
wat er in dit jaar voor jeugdlektuur uitkwam.

Present-ex. van deze werkjes worden ter kennismaking gaarne toege-
zonden door den uitgever.

PRIJS: f 0,80. Luxe-uitgave f 1,75.

UITGAVEN van H. TEN BRINK te ARNHEM.

DIEREN ONDER ELKAAR ALS VRIENDEN EN VIJANDEN

DOOR

F. J. HOFFMAN

Leesboek voor het 5de, 6de en 7e Leerjaar der Lagere School. Tweede Druk. Compl. in 3 deeltjes à f 0.60. Bevat 135 zwarte plaatjes en 9 fraai gekleurde pl. naar aquarellen van M. A. KOEKKOEK.

UIT HET VOORWOORD:

Men wil het onderwijs dienstbaar maken aan de **dierenbescherming** en tot bereiking van dat doel moeten we onze leerlingen **liefde tot de dieren** inboezemen. Die liefde komt echter van zelf als de noodige *belangstelling* voor de dieren maar aanwezig is. Uit de groote massa stof, heb ik tot onderwerp gekozen: „**De samenleving der dieren**”, zeker niet het minst interessante deel.

De boekjes willen *niet zijn* een methodische behandeling van het dierenrijk, ze trachten door de behandeling van de verschillende betrekkingen der dieren tot elkander — het **samenleven** dus — *in het leven* der dieren een vergezicht te geven en de kennis van de *samenleving* is in hooge mate geschikt, de belangstelling voor de dieren op te wekken.

De boekjes staan dus in dienst der algemeene ontwikkeling en ook van de dierenbescherming.

De Heer L. MULDER, Hoofd der school en Directeur der Rijksnormaallessen te Meppel getuigt van deze uitgave:

„Mijn oordeel is bijzonder gunstig; de boekjes bevatten een schat van wetenswaardigheden in aangenamen vorm verteld. Men leest de boekjes in ééns door. Het zijn zeer aantrekkelijke werkjes voor hen, die eenig belang stellen in de zoo rijke dierenwereld.